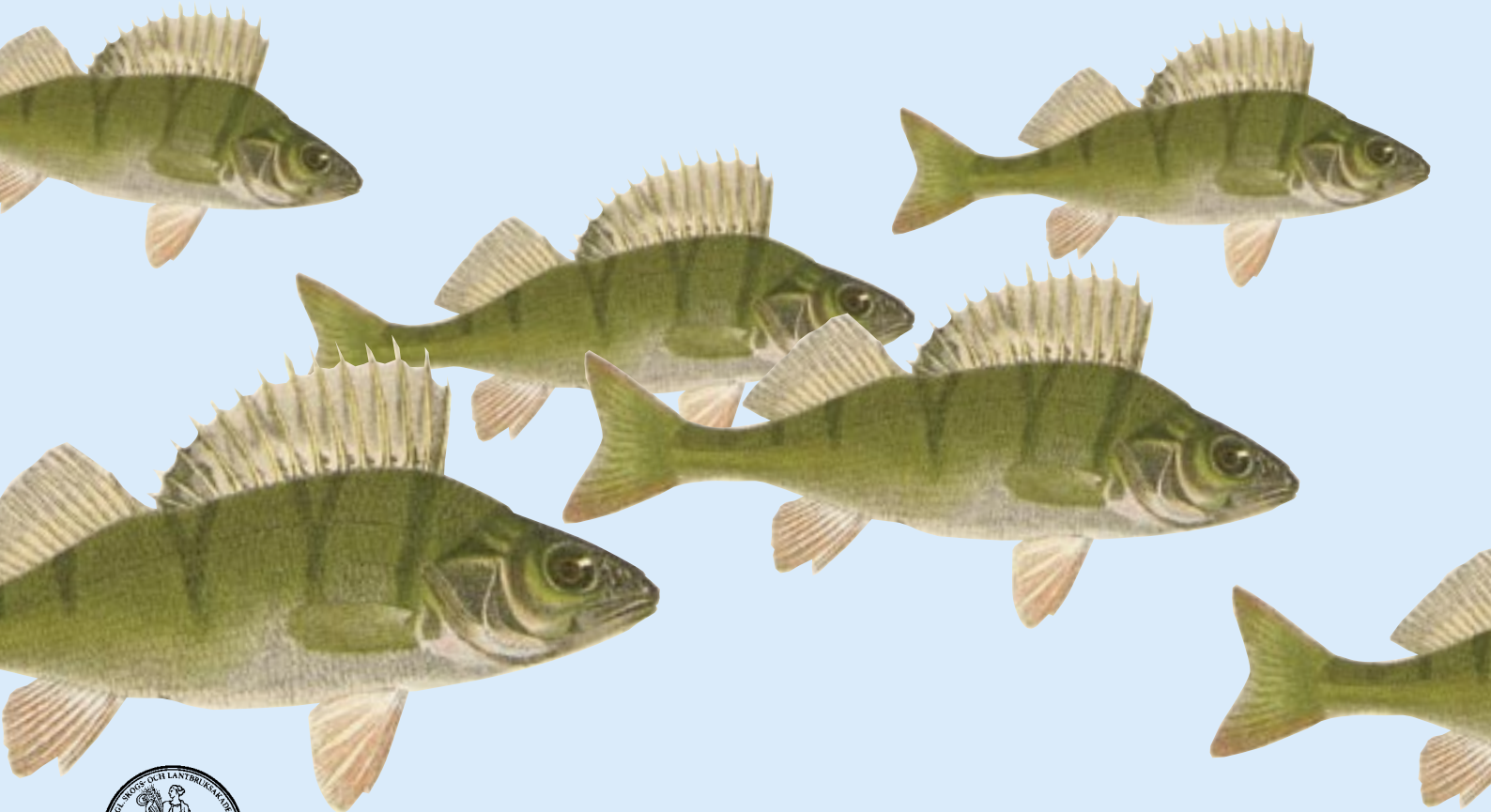

LYFT UPP FISKEN!

DOKUMENTATION FRÅN EN KONFERENS OM HÅLLBAR UTVECKLING AV SVENSKT SPORTFISKE

Produktion KSLA

Redaktör & grafisk form Roger Olsson

Foton Jan Grahn/N (s 14, 41, 48), Alf Linderheim/N (s 24),
Tor Lundberg/N (s 32). Fiskplanschererna (s11 och omslaget) ur
”Skandinaviens Fiskar” av W von Wright.

Tryckeri Eskilstuna Offset

Tryckår/månad 2005/07

Upplaga 2 000 ex.

ISBN 91-85205-13-3

INNEHÅLL

Förord	5
Sammanfattning.....	6
Vad har vi att fiska – en resursöversikt (Lennart Nyman).....	8
Sportfisket i samhället (Stefan Nyström)	15
Sportfisket och Fiskeriverket under 30 år (Bo Bengtsson).....	18
Staten som fiskeförvaltare – problem och möjligheter (Dan Blomqvist)	29
Sportfisket som drivkraft för regional utveckling (Sven-Ola Öhlund).....	35
In- och utblickar från en fiskentreprenör (Jean Jältsten)	40
Sportfiske - en näring med utvecklingspotential (Rolf Baum).....	42
Sportfisket och båtindustrin (Rolf Forsström).....	45
Politik för hållbart fiske (Lars-Olof Larsson)	47

Förord

Vi människor har en benägenhet att glömma och gömma det som finns under vattenytan. Vi överutnyttjar eller misshandlar både miljön och djuren under vattenytan på ett sätt som vore omöjligt att försvara på torra land. Vi till och med subventionerar förstörelsen och överutnyttjandet.

Varför, när vi faktiskt vet bättre och tillräckligt? Såväl fiskar som fiskare är värda ett bättre öde. Vi mår dessutom bättre av att vara ute i naturen och fiska. Detta gäller alla åldrar från sjuåringen, som får följa med mamma eller pappa på en fisketur med metspö, till pensionären, som sedan länge hittat sitt eget sätt att fiska!

Det är fortfarande mörkt under vattenytan, men det finns många ljuspunkter och goda exempel på vad som görs och kan göras! Ungefär tre miljoner människor fiskar årligen med spö och sportfisket omsätter i dagsläget cirka fyra miljarder kronor. Här finns en utvecklingspotential! Flera svenska tillverkare av sportfiskeredskap är världsledande inom sina områden. Sportfisket genererar också allt fler arbetstillfällen och ofta i områden med traditionellt sett svag arbetsmarknad. Kort sagt är näringarna runt sportfisket en hållbar framtidsresurs för utveckling inte minst i glesbygd.

Konferensen ”Lyft upp fisken!”, som arrangerades i anslutning till sportfiskemässan i Sollentuna i april 2005, gav en översikt över våra fiskeresuser och sportfiskets plats i samhället, men belyste också hur den reella och formella verkligheten för sportfisket ser ut i nutid och i ett trettioårs-perspektiv.

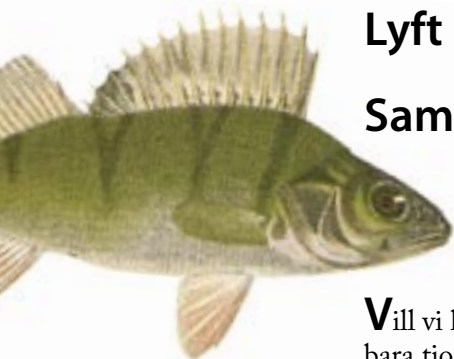
Föreläsare och deltagare vid konferensen var helt överens om en sak: sportfiskets framtid i Sverige är ljus - om vi bara vill!

Konferensen arrangerades av Sportfiskarna, Länsstyrelsen i Stockholms län, WWF och KSLAs kommitté för fiske och vattenbruk. Denna dokumentation från konferensen bygger i några fall på föreläsarnas manuskript, i andra på bandupptagningar av föredragen.

KSLAs kommitté för fiske och vattenbruk

Ledamöter i KSLAs kommitté för fiske och vattenbruk:

Hans Ackefors, ordf.	Torbjörn Järvi
Agnetha Alriksson	Staffan Larsson
Henrik C Andersson, sekr.	Armin Lindquist
Kjell Grip	Lennart Nyman
Sture Hansson	Stefan Nyström

Lyft upp fisken!

Sammanfattning

Vill vi ha ut 2 000 kronor kilot för laxen, eller bara tio kronor?

Frågan, som ställdes av Sportfiskarnas generalsekreterare **Stefan Nyström** slog an tonen för hela konferensen. Laxfisket i de sju nedersta kilometrarna av Mörrumsån är värt 50 miljoner kronor per år i samhällsekonomiska termer, sade Stefan Nyström. Hela drivgarnsfisket efter lax i Östersjön, som tar upp 99 procent av laxen, är värt 10 miljoner.

Att fisken är mycket mer värd som bas för sportfiske än om den exploateras av ett storskaligt yrkesfiske var ett återkommande tema under konferensen. Många pläderade för att denna insikt nu måste få genomslag i förvaltningen av fiskeresurserna och i ökade satsningar för att utveckla sportfisket. Stefan Nyström ställde drivgarnsfisket efter lax mot de långsiktigt hållbara arbetstillfällena i Norrlands älddalar som kan skapas om laxen tillåts återvända till sina lekvatten istället för att fångas ut till havs.

Lennart Nyman, WWF, pläderade för bättre hushållning med den resurs som är grundvalen för såväl yrkes- som fritidsfisket: fiskpopulationerna i våra vatten. Bland de förändringar han efterlyste på sportfiskesidan fanns bland annat ett bredare fiske, som inte i så hög grad som nu är inriktat enbart på rovfiskar. Lennart Nyman förordade också stopp för nätfiske i små inlandsvatten.

Jean Jältsten från Skärgårdsguiderna berättade om den växande verksamheten med guide turer för sportfiskare i Stockholms skärgård. De finns för närvarande ett 20-tal sportfiskeguider i området, och tillsammans omsätter de fyra gånger så mycket som yrkesfisket.

Länsfiskekonsulent **Dan Blomqvist**, Norrbottens län, diskuterade de problem som finns med förvaltningen av statens fiskevatten ovanför odlingsgränsen i fjälläna. Ett otidsenligt regelverk försvårar här utvecklingen av fisketurismen.

Länsfiskekonsulent **Sven-Ola Öhlund** redovisade det omfattande och planmässiga arbete som bedrivits för att utveckla sportfiskerieringen i Jämtlands län. Ett resultat av satsningen är att försäljningen av fiskekort har ökat med över 40 procent de senaste 15 åren. Sportfisket skapar i dag runt 500 arbetstillfällen i länet och omsätter omkring 500 miljoner kronor årligen.

En viktig förklaring till sportfiskets stora ekonomiska tyngd är självklart att det har så många ivriga utövare. Över tre miljoner svenskar fiskar med spö någon gång årligen, närmare en miljon ägnar mer än 20 dagar per år åt fiske och för 400 000 svenskar är sportfisket den viktigaste fritidssysselsättningen. Sportfiskesektorn i Sverige beräknas ge omkring 10 000 arbetstillfällen, vilket är fyra

gångar mer än yrkesfisket. Olika siffror på sektorns ekonomiska tyngd presenterades under seminariet. De flesta uppskattade sportfiskets totala årsomsättning till mellan tre och fyra miljarder kronor.

- Men potentialen är oerhört mycket större. Det är ingen utopi att sportfiske skulle kunna bli en näring i tiomiljardersklassen i framtiden, menade **Rolf Baum**, ordförande i branschorganisationen Spofa Spöfiske. Det finns 30 miljoner sportfiskare i Europa, varav en tiondel reser för att få fiska. Kan Sverige locka en tiondel av dem blir utopin verklighet.

- Men då måste vi se till att det finns fisk i våra vatten, och att den är tillgänglig för sportfiske, sade Rolf Baum.

Som flera andra talare vid seminariet såg Rolf Baum flera hot mot en framtida utveckling av sportfisket. Utfiskning, vattenkraftutbyggnad, förorening och övergödning av sjöar och vattendrag var orosmoln som dök upp gång på gång under dagen. Alla var också eniga om att samhället på ett annat sätt än hittills måste ta sportfisket på allvar, satsa på att vårda fiskeresurserna och utveckla möjligheterna till sportfiske.

Samtidigt underströk såväl Stefan Nyström som andra talare, att det finns utrymme för både yrkesfiskare och sportfiskare i våra vatten. En klarare rägång mellan sportfiske och yrkesfiske kan minska konfliktkällorna dem emellan. En åtgärd som förespråkades av flera var att helt förbjuda fritidsfiske med nät och andra så kallade massfångande redskap. Sådana metoder bör förbehållas yrkesfisket, menade bland annat Sportfiskarnas Stefan Nyström.

Ett annat problem som måste hanteras är det kommersiella utnyttjandet av det fria handredskapsfisket. I dag finns det inga mekanismer som kan garantera att vattenägare

får någon del av de intäkter som genereras vid exempelvis fiskeguidning som utnyttjar deras vatten, vilket självfallet kan orsaka irritation och konflikter. Jean Jältsten, Skärgårdsguiderna, sade sig välkomna ett system där turopertörer betalar en avgift för att få rätt att nyttja fiskevatten.

Dagens stora avgiftsfråga var annars fiskevårdsavgiften. En allmän fiskevårdsavgift, enligt samma modell som jaktvårdsavgiften, har länge diskuterats som en möjlighet att finansiera ökade satsningar på fiskevård och utveckling av sportfisket. Fiskevårdsavgiften har utretts flera gånger och förslag har lagts fram i riksdagen, men hittills har alla försök misslyckats. Flera talare förespråkade en årlig allmän avgift för alla sportfiskare, men Rolf Baum menade att ett sådant system skulle kunna dämpa det breda sportfiskeintresset och dessutom vara svårt att kontrollera. Rolf Baum förordade istället en skatt eller accis på alla sportfiskeredskap och förklarade att redskapsbranschen var beredd att hantera ett sådant system. Riksdagsman **Jan-Olof Larsson**, socialdemokratisk talesman i fiskeripolitiska frågor, var positiv till en fiskevårdsavgift, men vågade inte bedöma utsikterna för att det förslag som nu bereds går igenom.

Vad har vi att fiska - en resursöversikt

Lennart Nyman

Naturvårdschef

Världsnaturfonden WWF

Om vi räknar in de fyra arterna av rundmunnar (nejonögon och pirålar) bland fiskarna omfattar den svenska fiskfaunan 135 arter. Av dessa förekommer 87 enbart i havet (64 %), 20 enbart i sötvatten (15 %) och hela 28 arter (21 %) finns både i sötvatten, i bräckt miljö (Östersjön) och i rent marin miljö. Om vi räknar in alla arter som påträffats i svenska vatten hamnar det totala antalet på 261.

Om vi i stället ser på resursen ur sportfiskesynpunkt blir bara en liten minoritet kvar. Det stora raset sker på havssidan, vilket beror på att många marina arter är mycket sällsynta eller så småvuxna att de inte är intressanta som sportfiskeobjekt. Bland de rent marina arter som kvarstår dominerar torskfiskarna torsk, sej, kolja och vitling samt makrill och några arter plattfisk samt, mer sällsynt, till exempel pigghaj, horngädda, havskatt och ibland tjockläppad multe.

Vad man kanske inte tänker på är att de hav som omger Sverige, och då speciellt Östersjön, faktiskt erbjuder fler sötvattenarter än marina arter som sportfiskeobjekt. Alla arter laxfisk utom röding, amerikansk bäckröding och kanadaröding finns där, och de "stora" arterna i inlandsvattnen dominerar också längs Östersjökusten – till exempel gädda, abborre, gös, gers, lake, ål, mört, id, braxen och benlöja. Mört, benlöja och gers får troligen många spinnfiskare att höja på både ett och två ögon-

bryn, men när jag talar om "sportfiskeresurs" tänker jag också på det viktiga metetet som ofta börjar i späd ålder och som vissa aldrig slutar med! Till och med elritsan tycker jag platsar, men jag drar subjektivt gränsen strax innan spiggarterna.

Det är bara på Västkusten som de marina arterna dominerar åtminstone antalsmässigt, även om lax, havsöring och gädda ställvis är av stort intresse.

I inlandsvattnen fiskas, med den breda definition som jag antyder ovan, nästan alla arter. De undantag jag tänker på är till exempel bäcknejonöga, spigg och små relativt sällsynta karpfiskar som groplöja, sandkrypare, grönling och nissöga samt tre arter simpör.

Resursens status på artnivå

ArtDatabankens arbetsgrupp för fiskar och rundmunnar håller uppsikt över hur det är ställt med våra fiskarter. I likhet med alla andra expertgrupper inom ArtDatabanken så bidrar de till att det sker en successiv uppdatering av kunskaperna, och vart femte år ges en bok ut som tar upp alla så kallade rödlistade arter i landet. En ny sådan kommer ut i vår (2005). Ytligt verkar inte mycket ha hänt jämfört med läget för fem år sedan. Antalet rödlistade arter är nästan oförändrat: 34 nu mot 33 år 2000. Men det har faktiskt skett stora förändringar under dessa år! De riktigt stora förändringarna

gäller de marina arterna. En genomgång visar att många sällsynta arter inte längre reproducerar sig i svenska vatten (dvs inom Sveriges ekonomiska zon). Hela 22 marina arter är nu (2005) rödlistade, åtta fler än för fem år sedan. Tio av dem är broskfiskar, det vill säga hajar och rockor. En viss förbättring har alltså skett bland de sötvattenslevande eller anadroma arterna (som vandrar mellan sötvatten och marina miljö). Delvis beror det på en effekt av naturvårdsåtgärder, till exempel för lax, men den största förändringen är en chimär. Kunskapsläget har förbättrats mellan 2000 och 2005 och flera arter har visat sig vara betydligt vanligare förekommande än vad man förr trodde.

Det finns naturligtvis stora principiella skillnader mellan rena sötvattensarter, rent marina arter och sådana som vandrar mellan söt och salt miljö. Många av de marina arterna rör sig fritt över stora områden, i princip som fåglar, medan de flesta rent sötvattenslevande arter är geografiskt isolerade i sjöar och vissa rinnande vatten. De marina arternas utbredning är också starkt korrelerad med salthalten. Få klarar Östersjöns låga och varierande salthalt, och speciellt gäller det kraven för lek och yngelöverlevnad.

På sötvattenssidan är i stället temperaturen en viktig artfördelare, men i ännu högre grad invandringshistorien. Havsyttans varierande läge under olika isavsmältningsperioder efter den senaste nedisningen av vårt land har betytt oerhört mycket för vilka arter som kunnat invadera sjöar och rinnande vatten. I sen tid, i princip de senaste 1 000 åren, har också människan gjort mycket för att förändra sötvattensfiskarnas utbredning. Såväl sydliga nybyggare som samer har flyttat befruktad rom eller levande fisk till nya vatten, och den sedvänjan har tyvärr inte upphört. Tidigare var inplante-

ringen ett effektivt sätt att öka produktionen av de viktigaste matfiskarterna, till exempel sik och gädda. Numera sker de (olagliga) utsättningarna i helt andra syften. Man vill berika vattnen med fler och mer spännande arter, eller helt enkelt sätta ut nya arter som man tror ger ett bättre matunderlag för de önskade rovfiskarna. Så fel det kan bli!

Sammanfattningsvis är det dock klart att Sverige fortfarande i alla olika typer av vatten har många arter, som ger eller skulle kunna ge ett utmärkt sportfiske. Det är lika klart att förutsättningarna varierar oerhört mycket om vi jämför status för arterna och var de finns.

Vad bestämmer fiskproduktionen?

Det är viktigt att påpeka skillnaden mellan två termer som ofta används slarvigt som synonym - fiskproduktion och fiskavkastning. Produktionen är det som totalt produceras i ett vatten, alltså hur mycket fiskbiomassa som produceras per år. Avkastningen däremot är den del av produktionen som långsiktigt kan bortfiskas utan att fiskbeståndet menligt påverkas till antal och ålders- eller storleksstruktur. Även om den naturliga variationen är stor och mycket beroende av vattnets fiskartssammansättning och vilka arter som sportfisket är inriktat mot så kan man säga att mellan 10 procent och kanske upp till en tredjedel av fiskproduktionen kan utgöra den långsiktiga avkastningen.

Tre faktorer har dominerande inverkan på hur mycket fisk som kan produceras i ett visst vatten: temperatur, näringsförhållanden och antalet fiskarter. En extra komplikation som tillkommer i sötvatten är vandringshinder, som gör att endast någon eller några få arter kunnat invandra. Ytterligare faktorer som samverkar med dessa tre basfaktorer är djupförhållanden

(grunda vatten blir snabbare varma) och fliki- ga vatten (som ger en längre produktiv strand- zon). Den ena extremen blir därför nordliga, högt belägna (kalla), djupa och näringsfattiga fjällsjöar med en fiskart – oftast röding. Den andra extremen (under naturliga förhållan- den) blir stora, grunda, sydsvenska slättsjöar i jordbruksbygd med många arter (mest karp- fisk) eller Västkustens grundområden med ett (potentiellt) mycket högt artantal.

Den naturliga årliga produktionen av fisk i svenska vatten varierar av dessa anledningar oerhört, vilket givetvis är en mycket viktig pa- rameter att tänka på när man är ute efter att optimera avkastningen av arter som sportfis- ket vill ha, i stället för att överfiska eller på an- nat sätt störa och förstöra produktionen. Rö- dningen i den högt belägna fjällsjön kanske av- kastar ett par hekto per år. I en liten sjö på 10 hektar kan alltså redan ett par kilo per år vara ett överfiske! Under optimala förhållanden i södra Götaland, i sjöar eller längs kusten, kan motsvarande avkastning vara ett par hundra kilo per hektar, och omsatt i fjällsjöns storlek skulle alltså ett ton kunna fångas!

Den kanske viktigaste lärdomen om fisk- produktionens inriktning och storlek kan vi dock lära oss från grundläggande fiskbiologi. Vissa arter är bättre på produktion än andra! Arterna har helt enkelt olika effektiva sätt att tillgodogöra sig de befintliga ”näringsfakto- rerna” – plankton, bottenfauna, fiskrom och fiskyngel.

Sill och skarpsill är bra exempel på hög produktion och avkastning på den marina si- dan, siklöja och mört bland sötvattensfiskarna. Mörtens styrka lärde sig de entusiaster som planterade ut mört för att förbättra gäddans och abborrens meny. Gäddan och den större abborren har inget emot att äta mört, men

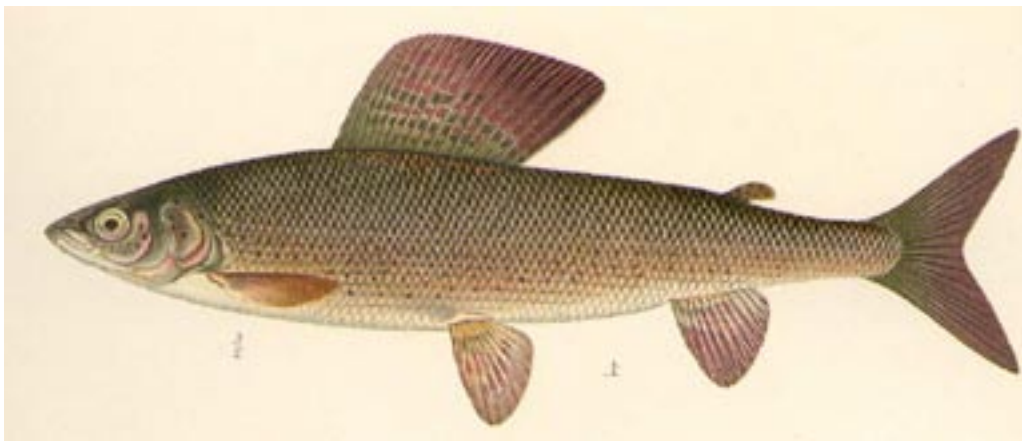
mörten är mycket effektivare när det gäller att utnyttja planktonproduktion och bottenfauna och äter med förtjusning gäddans och abbor- rens rom och nykläckta yngel. En sjö som av- kastade 1 kg gädda och 5 kg abborre per hek- tar innan mörten kom dit, producerar kanske efteråt 0,2 kg gädda och 2 kg abborre – men 10 kg mört. Ökad total kvantitet men minskad kvalitet sett ur mänsklig synpunkt. Sik kan ha en liknande ”negativ” inverkan i nordliga vat- ten, liksom gädda om det i övrigt bara finns laxfisk i vattnet.

I den marina miljön påverkar inte människan negativt genom att medvetet plantera in nya arter (även om undantag finns). Där är istället överfiske, föroreningar och övergödning de stora bovorna.

Naturligtvis har också alla mänskliga miss- tag drabbat fiskfaunan i sötvatten, den listan är nästan oändlig. Vattenkraftutbyggnad, för- surning, kanalisering, förgiftning, övergö- ning och överfiske har också starkt påverkat fiskarnas utbredning och avkastning. Dess- utom finns det en ökande efterfrågan på bättre fångstmöjligheter, och då menar man främst fler och gärna större rovfiskar – en i princip omöjlig ekvation! Storleksordningen 10 pro- cent av landets sötvattensresurs av fisk är rov- fisk. Ju fler av dem vi fångar desto lägre blir medelvikten hos de kvarvarande och desto svårare blir det att vrida pendeln tillbaka när karpfisk/skräpfisk/ogräsfisk tagit över- hand.

Fiskresursens utnyttjande i ett historiskt perspektiv

Bortsett från ett engelskinspirerat flugfiske efter lax och öring förekom inte mycket av vad vi i dag kallar sportfiske i svenska vatten före andra världskriget. Däremot utnyttjades

HARR (*Thymallus thymallus*). Förekommer i sjöar och vattendrag i hela norra Sverige, samt i Östersjön längs Norrlandskusten.

fiskresursen på ett mer allsidigt sätt än nu. De flesta arter hade en plats i folkhushållet, och husbehovsfisket var viktigt som en kompletterande näring till jordbruk, speciellt i norra Sverige. ”Skräpfisk” var ett okänt begrepp.

Under de senaste 60 åren har sportfisket fullständigt exploderat i betydelse, men också förändrats i takt med smak och fiskemetoder. Inriktningen mot att fånga rovfisk har accentuerats och vissa målarter för sportfisket har påverkats starkt av ett liknande intresse från yrkesfiskets sida. Tonfisk, lax och torsk är typiska exempel på de mängdfångande redskapens överlägsenhet. Överfisket har drabbat alla intressenter.

Sportfiskarna är också ibland skyldiga till ”hänsynslöst” överfiske. Det omåttligt populära och effektiva bäcköringmetod har nästan utrotat många öringbestånd. I många vatten har gädda och abborre ensidigt fiskats ner så att karpfisken, framför allt mört, har tagit över på ett sätt som är praktiskt taget irreversibelt. Fritids- och husbehovsfiske med nät i småsjöar leder snabbt till överfisken. Exempelen är många.

En helt annan trend i samhället, också

accentuerad efter andra världskriget är avfolkningen av landsbygden, och speciellt de verkliga glesbygderna inom det nordliga skogsområdet. Här har tiden ofta läkt eller börjat läka sårerna efter husbehovsfiskets överutnyttjande. Vi har återfått en gammal resurs i nu obefiskade vatten samtidigt som vi fått belägg för att negativa trender ofta kan brytas.

Vi vet så mycket om samspelet mellan olika fiskarter, speciellt i fårtsvatten i inlandet, men ändå fiskar vi på ett sätt som gör att – med få undantag – avkastningen av de arter vi är intresserade av blir mindre och mindre. Vi utvecklar allt selektivare fiskeredskap, vilket har flera fördelar, men bortser från det faktum att vi därmed inte fiskar på de flesta arter som är havets eller sjöns dominanter. Vi nyttjar resurserna under vattenytan på ett sätt som aldrig skulle accepteras om det gällde ett landekosystem och dess djurarter. Men vi människor är landlevande, och för oss är det mörkt under ytan.

Medvetandet, lagar och förordningar

I inledningen till Fiskeriverkets resurs- och miljööversikt för 2004 står det att ”en god fis-

keriförvaltning kännetecknas av att fiskresurserna nyttjas på ett långsiktigt och hållbart sätt samtidigt som den biologiska mångfalden säkerställs." Lösningen i ett nötskal! Men längre ner står också att "en allt större andel av fiskbeståndet fångas varje år (fiskeridödligheten ökar), vilket har lett till att mängden lekmogen fisk minskar. Under de senaste åren har kvantiteterna lekmogen fisk för många bestånd legat under eller mycket nära de minimivärden som krävs för ett riskfritt nyttjande." Och så vidare...

Våra fiskresurser har med tiden fått ett starkt skydd. Vi matas genom media numera med en mängd värdeladdade termer – Miljövårdslagen, fiskeriförordningen, EUs gemensamma fiskeripolitik, statens miljövårdsarbete (där åtminstone fyra av de nationella miljökvalitetsmålen har betydelse för fisk och fiske), ekosystemansatsen, överfiske, försiktighetsprincipen, marina skyddade områden, fiskefria zoner, förvaltningsplaner, bifångst, maskstorlek, selektivitet, flottkapacitet och subsidier. För att inte tala om alla spännande förkortningar som hänger ihop med varje naturresurs och/eller näring: ICES, ACME, IBSFC, COFI, EIFAC, TAC, NASCO, M 74, F lim...

Viktiga åtgärder just nu

De formella redskapen för att sköta om våra fiskresurser finns på plats, men problemen kvarstår. De generella och specifika åtgärder som behöver genomföras är lätta att räkna upp, men ibland svåra att genomföra. Några av de viktigaste åtgärderna just nu är:

Föroreningsrelaterat:

- Övergödningen av kustvattnen och insjöarna måste minskas.

- Utsläppen av alla förgiftande ämnen som till slut når haven och ackumuleras i näringskedjorna måste också minskas.

Yrkesfiskerelaterat:

- Fiskeridödligheten måste minskas genom att man minskar fiskeflottans fångstkapacitet.
- Den rumsliga och redskapsmässiga konkurrensen med yrkesfisket måste minskas. Det vinner alla på!
- Fortsätt att bevara Öresund som ett bra exempel på rätt redskap och hållbar avkastning.
- Reservera användningen av mängdfångande redskap på allmänt vatten för licensierade yrkesfiskare.

Sportfiskerelaterat:

- Vi måste beskatta fler arter än bara rovfiskar.
- Utveckla fisket efter alla de arter, av främst olika karpfiskar, som specimenmetare från kontinenten och i ökande grad också i Sverige tycker om att fånga. Resursen är mycket stor!
- Vi måste sluta använda nätreddskap i små inlandsvatten.
- Skydda de återstående strömsträckorna från nybyggnad av vattenkraft och riv ut otidsenliga dammar.
- Förbättra informationen om skadan med (olagliga) fiskutsättningar av "nya" arter.
- Öka fisket efter gädda och abborre i de flesta inlandsvatten, speciellt i skogslandet och längs Bottenviken och Bottenhavets kuster.
- Öka sportfiskeuttaget av lax och havsöring, speciellt i Östersjön i samband med att drivgarnsfisket upphör.
- Havsöringfisket kan också ökas något i och utanför väst- och sydkustens åar.

- Fisket efter skrubbskädda och flundra kan öka lokalt.
- Inför en hårdare reglering av fisket i fjällen, där redan de flesta lätt åtkomliga vatten är överfiskade.
- Differentiera fiskevärden i fjällvattnen – trädaläggning, flugfiskevatten, fångstbe- gränsningar.
- Reservera också områden på allmänt vatten där enbart handredskapsfiske är tillåtet.
- Förbättra fångststatistiken från sportfisket – det bästa sättet att ta reda på om fisket bedrivs optimalt.
- Inrätta marina skyddade områden med an- passat förbud mot fiske – redskaps- eller tidsmässigt.
- Informera fiskerättsägare om behovet av förbättrad fiskereglering i inlands- och kustvatten.
- Tyvärr behöver fiskkontrollen förbättras – både av yrkes- och sportfisket.
- Förbättra kunskapen om vad som är opti- mal fiskavkastning i de flesta typer av vat- ten.

Det kanske viktigaste budskapet är att det mesta går att åtgärda och förbättra – kunska- pen finns och ofta också viljan. Detta omdöme gäller faktiskt både fiskresursens kvalitet och kvantitet.

Både yrkes- och sportfisket:

- Höj minimimåtten på de flesta fiskarter.
- Inför mer selektiva redskap och regler som minskar bifångster av andra arter än mål- arten för fisket.

Litteratur

Aho, T., Degerman, E. och D. Valentinsson 2004. Fiskresursens storlek, kvalitet och nyttjande. PM, 27 sidor.

Anon. 2004. Fisk, fiske och miljö. Fiskeriverkets miljömålsarbete 2001-2004. Fiskeriverket, 75 sidor.

Anon. 2005. Rapport till ArtDatabanken från arbetsgruppen för fis- kar och rundmunnar ang. rödlistade arter i Sverige 2005.

Anon. 2005. Förutsättningar för fisketurismens utveckling i Sverige. Naturvårdsverket och Fiskeriverket, februari 2005, PM 93 sidor.

Ask, L och H. Westerberg (Red.) 2004. Resurs- och miljööversikt 2004. Fiskeriverkets översikt över fiskbestånd och miljö i hav och sötvatten 2004. Fiskeriverket, 100 sidor.

Filipsson, O. 2003. Begränsat fiske gav större fiskar i en fjällsjö. Fin- fo 2003:7 (Fiskeriverket); 26 sidor.

Nyman, L. 1978. Avkastningspotentialen av konsumtionsfisk i svenska sjöar mot bakgrund av olika nyttjandeformer. Inf. Inst. Freshw. Res., Drottningholm 11, 20 sidor.

Nyman, L. 1993. Skräpfisk –temporärt problem, potentiell protein- resurs och stor biologisk mångfald. KSLA Rapport 67 "Fisk och skaldjur", 95-100.

Nyman, L. 2000. Fisketurismen – en bärkraftig näring? I "Fisketuris- mekonferensen", Hamar, 41-44.

Sportfisket i samhället

Sportfisket är en av Sveriges bredaste folkrorelser. Mer än tre miljoner svenskar fiskar med spö åtminstone någon gång varje år. Omkring 900 000 av dem fiskar mer än 20 gånger årligen, och för 400 000 är sportfiske det viktigaste fritidsintresset. 80 procent av alla ungdomar under 16 år är intresserade av fiske. Av de tioåringar som börjar spöfiska fortsätter mellan 60 och 80 procent med någon form av fritidsfiske livet ut. Jämför det med till exempel ishockey: där fortsätter tre procent av de tioåringar som börjar efter att de nått 15-årsåldern. Ishockey och annan idrott är utmärkta fritidssysselsättningar, men det finns ändå anledning att reflektera över att samhället satsar avsevärda resurser på ishockey och annan ungdomsidrott, men mycket litet på sportfiske.

Enligt undersökningar som Fiskeriverket gjort omsätter sportfisket i Sverige runt fyra miljarder kronor årligen. Värdet av de omkring 55 000 ton fisk som landas är inte inräknat. Det kan jämföras med det svenska yrkesfisket, som i fiskeriledet är värt omkring en miljard, och i förädlingsledet kanske ytterligare fyra miljarder. Inte minst skapar sportfisket arbetstillfällen i regioner med svag arbetsmarknad, både inom turist- och besöksnäringen och inom fiskeredskapssektorn, där det finns svenska företag som är världsledande. Sportfiskets ekonomiska värde kan belysas med ytterligare två exempel:

- Laxfisket i sju kilometer av Mörrumsån är värt 50 miljoner kronor årligen. Det kan jämföras med hela det svenska drivgarnsfisket efter lax i Östersjön, som är värt knappt 10 miljoner i första ledet. Ändå tar yrkesfisket upp mer än 99 procent av all lax som fångas i Sverige.
- 23 sportfiskeguider i Stockholms skärgård omsätter tillsammans cirka 20 miljoner kronor årligen. De 46 yrkesfiskarna i samma region omsätter omkring fem miljoner kronor.

Det finns också andra värden än de samhällsekonomiska som bör framhållas.

Sportfiske bidrar till social sammanhållning. Spöfiske kan utövas av alla, ung som gammal, i stad som landsbygd och utan sociala spärrar. Inre minst är sportfiske en utmärkt inkörsport för integration. När det nappar är vi alla lika!

Sportfiske skapar naturvård. Människor kommer ut i naturen och får ökat intresse och förståelse för miljö-, natur- och vattenvård. Sportfiskarna var bland de första att slå larm om försurningens effekter – det var de som upptäckte att fisken försvann. Allt sedan problemet upptäcktes har Sportfiskarna varit med och drivit försurningsfrågorna nationellt och internationellt, främst genom Internationella Försurningssekreterariatet. Sportfiske- och fiskevårdsföreningar bevakar och utför den prak-

Stefan Nyström
*Generalsekreterare
Sportfiskarna*

tiska vatten- och fiskevården i tiotusentals sjöar och vattendrag. Mer än en miljon sportfiskare är med i någon fiskevårds- eller miljöorganisation. Mer än 100 000 sportfiskare deltar i vatten- och fiskevårdsarbetet, där de sammanlagt bidrar med 775 000 ideella arbetsdagar varje år.

Sportfiske gör oss friskare

Liksom andra former av friluftsliv gör sportfiske människor friskare, vilket har stort värde i ett tid när ökad ohälsa är ett av de stora samhällsproblemen. Internationella studier visar att störst värde för välbefinnande har den naturbaserade fritiden. Spöfiske ger en ”turboeffekt” på människors förmåga att koppla av. Forskning visar att redan 4-5 minuters naturkontakt minskar stressnivån påtagligt. Sportfiske är i detta perspektiv ett livslångt intresse som ger naturkontakt och lagom fysisk aktivitet, vilket är en värdefull form av förebyggande egenvård.

Mot bakgrund av allt detta är det motiverat att ställa ett antal frågor om hur vi bör utnyttja våra fiskeresurser framöver. Vill vi – tillspetsat – få ut 10 kronor kilot för laxen, eller föredrar vi att få ut 2 000 kronor kilot genom att använda den som sportfiskeresurs? Vill vi utnyttja den för att skapa långsiktigt hållbara

Sportfiskarna

Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund har funnits sedan 1918, och har under senare tid allt mer riktat in sin verksamhet på att bli vattnets och fiskens miljöorganisation. Det grundläggande för Sportfiskarna är att vi har livskraftiga fiskbestånd i friska vatten. Fiskevården står i centrum för organisationens verksamhet.

arbetstillfällen i Norrlands älvdalar, eller ska vi fiska ut den med två mil långa drivgarn till havs? Ska vi använda våra fiskeresurser för att bygga upp en besöksnäring i våra kust- och skärgårdsområden, eller ska vi satsa på högsjöträlare för 75 miljoner kronor, som sopar upp fiskbestånden ute till havs? Ska vi lära läxan från Kanada, där torsken försvunnit från de stora fiskebankarna i Atlanten, kanske för gott? Eller ska vi stoppa huvudet i sanden och hoppas på högre makter?

Gränsdragning mot yrkesfisket

Självklart ska vi ha ett yrkesfiske i Sverige, och Sportfiskarna tror att det går att komma överens om gränsdragningen mellan sportfiske och yrkesfiske. Tyvärr är vi idag på väg åt fel håll. Det storskaliga yrkesfisket tenderar att tränga längre och längre in mot kuster och skärgårdar och man fiskar med metoder som enligt vår mening inte är hållbara. Vi kan inte acceptera ett fiske som innebär att Östersjöns botten ser ut som nyplöjda potatisåkrar efter bottenträning. Vi kan inte acceptera att torsken utrotas. Vi är djupt oroade över de dramatiska förändringar i bestånden av gädda och abborre som skett de senaste åren. Den mest troliga orsaken är industrifiskets utfiskning av torsken, som inneburit att skarpsillen, torskens huvudsakliga föda, ökar väldigt kraftigt. Den sprider sig in mot kustområdena och konkurrerar där med gädd- och abborrynglen om födan.

Sportfiskarna anser att bottenträning ska förbjudas. Minimimåttet på torsk bör höjas från 38 till 45 cm. Laxen bör få återvända till sina lekälvar. Därför är det förbud för drivgarnsfiske som nu införs på initiativ från EU mycket välkommet. Samtidigt bör nätfisket för husbehovsfiskare och allmänheten begränsas. Fiske med mängdfångande redskap bör

förbehållas de licensierade yrkesfiskarna. Det behövs fler marina reservat där allt fiske, även sportfiske, är förbjudet.

Sportfiskarna vill se en kraftigt ökad satsning på fiskevård och ökade anslag till kalkning av sjöar och vattendrag.

Inte en droppe till!

Sportfiskarna är mycket oroade över de politiska signaler som nu hörs om fortsatt utbygg-

nad av vattenkraften genom så kallade "minikraftverk". Begreppet som sådant låter oförargligt och nästan gulligt, men i verkligheten ger dessa kraftverk minimalt med energi till priset av maximal miljöförstöring. De 1 500 minikraftverk som finns i Sverige i dag producerar tillsammans 1,5 TWh el. När det gäller vattenkraftutbyggnad är Sportfiskarnas inställning glasklar: inte en droppe till!

Sportfisket och Fiskeriverket under 30 år

Bo Bengtsson
Avdelningsdirektör
Fiskeriverket

Både i dagligt tal och i officiella sammanhang, som lagtext och statliga utredningar, används alltså begreppet fritidsfiske främst som motsatsbegrepp till yrkesfiske. Fritidsfiske kan ske med olika typer av redskap, såväl mängdfångade (till exempel nät, ryssjor och burar) som handredskap (till exempel olika typer av spön, pilk och pimpel). Det förutsätts vidare att fisket sker på fritid, för nöje och rekreation och att fångsten inte är för avsalu. Dagens fiske med mängdfångade eller om man så vill, yrkesmässiga redskap, är vad som förr kallades för husbehovsfiske, ett begrepp som numera saknar relevans. Ingen utom yrkesfiskaren behöver idag rimligtvis fiska för sin försörjning.

Svenska studier av det icke yrkesmässiga fisket har genomgående använt begreppet fritidsfiske. Först i studien FISKE 2005 har en tydlig uppdelning gjorts beträffande fångstredovisningen i fiske med handredskap respektive mängdfångande redskap. Husbehovsfiske som begrepp borde kunna rangeras ut, men används alltså, exempelvis i Fiskeriverkets faktabok 2002 i statistiken tillsammans med sportfiske.

Sportfisket, handredskapsfiske för nöje och rekreation, infördes till Sverige redan på 1800-talet av förmögna engelsmän som upptäckte de enastående laxfiskemöjligheterna i såväl Norge som Sverige. Så besöktes exempelvis Ätran i Falkenberg redan 1863 av W.M. Wilkin-

son och hans sällskap för laxfiske. Wilkinson berättar i sin bok *Days in Falkenberg* om hur Amerikas minister i Stockholm, W.W. Thomas, flugfiskar efter lax i Ätran 1886. Under tolv på varandra följande dagar fångades sammanlagt 184 laxar, alltså fler än 15 per dag!

Yrkesfiske och fritidsfiske – en jämförelse

Som framgår av tabell 1 har yrkesfisket i Sverige genomgått en dramatisk förändring under de senaste 30 åren. Antalet utövare har reducerats med mer än 70 procent, medan fångsten förblivit oförändrad. Fångsten per fiskare har således mångdubblats genom att redskap och sökinstrument har förbättrats samtidigt som fartygen gjorts effektivare, så att de klarar att fiska i flesta miljöer och med olika tekniker.

En motsvarande bild av fritidsfiskets utveckling sedan 1975, baserad på Fiskeriverkets Sverigestudier, ges i tabell 2 (nästa uppslag). Det finns dock ett antal reservationer som måste göras beträffande siffrorna. Som nämnts har man tidigare inte gjort åtskillnad mellan fritidsfiske med spö och så kallat husbehovsfiske med nät och andra mängdfångande redskap. I Sverigestudierna är det först årets studie som redovisar handredskapsfiske separat, vilket försvårar jämförelser mellan de olika studierna, främst rörande mängden fångad fisk.

Det bör också poängteras att den me-

Tabell 1: Yrkesfisket i Sverige 1970 - 2002.

Yrkesfisket i Sverige 1970 - 2002

	1970	1987	2002
Antal utövare	ca 8 000		ca 2 200
Fångst, saltvatten (ton)	284 000		285 000
Fångst, sötvatten (ton)		2 100	1 453
Värde, saltvatten (Mkr)	211		1 074
Värde, sötvatten (Mkr)		31,3	40

KOMMENTAR: Fångstvärdet 2002 är som framgår av tabellen drygt 1 100 miljoner kronor. Det totala värdet av fångsten 1970/86 var 242 miljoner kronor, vilket omräknat till 2002 års penningvärde skulle bli drygt 1 500 miljoner kronor. Analysen beträffande fångstvärdet är dock svår. Räknas 1970 års värde upp med konsumentprisindex (KPI) blir det

totala värdet mer än 400 miljoner kronor högre än värdet för år 2002! Enligt underhandskontakt med företrädare för Konjunkturinstitutet kan flera olika förklaringar finnas till detta. Antalet invånare har ökat, konsumtionsmönster har ändrats, den svenska andelen av fiskkonsumtion kan ha ändrats genom att importen av fisk kan ha ökat etc.

tod som används i dessa studier inte är lämpad för redovisning av fångsten. De svarande minns fel både vad gäller tid, plats, fångstens vikt och fiskart. Fångstuppegifterna måste därför användas med stor försiktighet. Det finns skäl att tro att uppräknningen till Sverigenivå av fångstuppegifterna i de tidigare studierna (1990, 1995 och 2000) lett till överskattningar av fångsterna.

Fritidsfiske och fiskeripolitik genom 30 år – några nedslag

Det svenska sportfiskets ställning har under den gångna trettioårsperioden påverkats av ändringar i regelverket rörande fiske-, miljö- och planfrågor. Dessutom har allmänhetens miljömedvetande ökat, vilket lett till föränd-

rade attityder till sportfiskets frågor inklusive den praktiska fiskevärden och dess finansiering, både hos gemene man och beslutsfattare på olika nivåer.

I bästa fall har förändringarna bidragit till en mer medveten resurshushållning. Det som skett har dock inte alltid främjat sportfiskets utveckling. I samband med ändringar i fiskeridadministrationen under årens lopp har till exempel de tre fritidsfiskekonsulenter som fanns placerade i Växjö, Örebro och Härnösand försvunnit in i respektive länsstyrelses organisation. Fiskefrågornas lokala och regionala förankring har radikalt förändrats genom att Fiskeriverkets sju fiskeriintendentskontor, liksom de självständiga fiskenämnderna, rationaliserats bort. Deras främsta uppgift var att

Fritidsfisket i Sverige 1975 - 2002

	1975	1990	1995	2000	2005 (prel.)
Fiskeintresserade	-	2 800 000	3 100 000	3 400 000	3 100 000
% av befolkningen i undersökt åldersgrupp	-	48	52	55	
Antal fiskare	1 962 000	2 200 000	2 200 000	2 300 000	1 800 000
% av befolkningen i undersökt åldersgrupp	32	37	37	37	
Antal fiskedagar (miljoner)	25	26	37	35	29
fångst, 1000-tal ton	ca 18	27-39/34-53	79 ± 10	58±7	ca 58
"Värde", miljarder kr	0,6-1,0	2-3,5	2,8 +1,5	>3,3	ca 3
Värde (i 2002 års penningvärde - KPI)	ca 2,7	2,04	3,00	3,45	
Antal intervjuade	11 000	5 584	6 650	7000	8 000
Ålder	15-74	18-74	16-74	16-74	16-74
Fiskevårdsavgift, % positiva		62	-	-	40

Tabell 2: Fritidsfisket i Sverige 1975 - 2005. Sammanställning från Fiskeriverkets Sverige-studier.

bevaka fiskets intressen i samband med miljö-störande industrietablering och vattenkrafts-utbyggnad.

Staten har under 1990-talet genom förändrad lagstiftning tydligt markerat fiskevattenägarnas ansvar för sina vatten, för fiskevården och för förvaltningen av resursen fisk. Den tidigare detaljstyrningen genom länsfiskestadgorna, exempelvis rörande fisketider, fiskemetoder och minimimått, är numera helt borta. Fiskevattenägaren ska själv ta ansvar för resursen. Fisket längs våra kuster och i de stora sjöarna (upp till först mötande absoluta vandringshinder) tar staten, åtminstone författningsmässigt, ansvaret för, liksom för hotade arter och stammar av fisk. Vidare står budgetmedel och så kallade vattenavgiftsmedel till

förfogande för fiskevårdsinsatser, främst inom dessa områden.

Införandet av det fria handredskapsfisket Östhammar-Torhamns udde och i de stora sjöarna, införandet av ett särskilt anslag för bidrag till fiskevård och bildandet av fiskevårdsområdesföreningar (FVOF) är exempel på ytterligare insatser av stor betydelse för fritidsfiskets utveckling.

Studier av fritidsfisket

De tidigare nämnda Sverigestudierna 1975, 1990, 1995, 2000 och 2005 har beskrivit fritidsfiskets inriktning, omfattning och värde för en bredare allmänhet och därmed bidragit till ökad kunskap och ökat engagemang.

De fisketuristiska rapporterna, "Konferens

om fisketurism - en naturlig näring 1997”, ”Fisketurism - en naturlig näring 1999” och ”Fisketuristiskt företagande i Sverige 2002”, har bidragit till ökad förståelse för hur sportfisket kan ge underlag till en näring vars resursnyttjande inte bygger på kvantitet fångad fisk utan på alla fyra komponenterna i en turistisk upplevelse: resa, bo, äta och göra (i detta fall fiska) som går att ta betalt för utan att resursen belastas nämnvärt.

Nordiska ministerrådets två unika satsningar på projekt med inriktning på annat än yrkesfiske förtjänar också att nämnas. Ministerrådet anordnade en nordisk konferens om fritids- och turistfiske, resursförvaltning och samhällsekonomi i Östersund 1994. Rådet delfinansierade också en samnordisk studie vars resultat publicerades år 2000 i rapporten ”Economic Value of Recreational Fisheries in the Nordic Countries”. Studien genomfördes samtidigt och med samma metodik i de fem nordiska länderna och visar bland annat att antalet fritidsfiskare i åldersgruppen 18-69 år uppgår till 5,4 miljoner. Sammanlagt ”producerar” de mer än 77 miljoner fiskedagar per år.

Fiskeriverkets roll

Fiskeriverket är den statliga myndigheten för fiskefrågor. Regering och riksdag anger de politiska målen för verksamheten i verksinstruktionen och i det årliga regleringsbrevet, som mera i detalj anger vad som ska genomföras under verksamhetsåret. Verket kan därutöver löpande ges i uppdrag att utreda någon särskild fråga eller ta fram underlag för beslut. Verket medverkar i EU-arbetet med genomförandet av den gemensamma fiskeripolitiken samt ansvarar för den nationella fiskeridadministrationen. Det svenska fritidsfisket ingår som nämnts inte i den gemensamma fiskeri-

politiken utan styrs av fiskelagen och förordningen om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen. Fisket på statens vatten ovan odlingsgränsen samt i gränsvärderna mot Finland regleras i särskild ordning.

Fiskeriverket finns geografiskt spritt över landet från Luleå i norr till Karlskrona i söder. De tre laboratorierna bedriver forsknings- och utvecklingsarbete rörande fisket i havet (Lysekil), i kustområdena (Öregrund) samt i söt-vatten (Drottningholm).

Fiskeriverket har tre viktiga redskap för genomförande av sitt uppdrag: Lagstiftning (Fiskeriverkets författningssamling), ekonomiskt stöd av olika slag (fiskevårdsmedel, EU-medel, vattenavgiftsmedel) och information om viktiga fiskevårdsrön, näringsfrågor etc. Alla tre redskapen används löpande och ofta i kombinationer.

Fiskeriverkets instruktion

Fiskeriverkets instruktion har under åren glidit på formuleringarna, men den har alltid talat och talar alltså om fiskerinäringen i singularis. Det är yrkesfisket som särskilt eller i första hand ska förvaltas, främjas, följas eller tillhandahållas underlag för. 1967 fanns fritidsfisket och fiskevården med i portalparagrafen, men fick längre fram stå tillbaka för näringsens frågor, trots att såväl fritidsfisket som fiskevården anges som arbetsuppgifter.

1985 liksom 1988 skulle en av fyra verksamheter vara Enheten för fritidsfiske och fiskevård.

1991 är det fortfarande *en* fiskenäring som gäller och av fritidsfiske och fiskevårdsenheten återstår ”...medverka till ökade och ändamålsenliga fiskemöjligheter för allmänheten... god balans mellan yrkesfiskets och fritidsfiskets intressen...” Sektorsansvar för miljön och

biologisk mångfald tillförs verksamhetsmålen.

1996 gjordes den senaste ändringen av instruktionen. Då nämns särskilt ekologiskt hållbar förvaltning, den gemensamma fiskeripolitiken och de 15 nationella miljökvalitetsmålen (varav tre berör fiske). Fiskeriverket ska enligt denna instruktion bland mycket annat ”öka allmänhetens fritidsfiske”.

Allt mer fokus på miljö

Sammanfattningsvis kan konstateras att fiskevårdens inriktning har ändrats över tiden. Allt större kraft läggs på att bibehålla eller återskapa en miljö som möjliggör för fisken att reproducera sig naturligt i så naturliga vatten som möjligt. Miljöfrågorna har kommit allt mer i fokus. Miljömålsarbetet och bevarandet av den biologiska mångfalden (som inte är helt lätt att definiera) är på väg att bli viktigare än nyttjandet. God fiskevård är liktydigt med god miljövård, vattenvård och naturvård och står inte i motsats till gott miljömålsarbete eller bevarandet av den biologiska mångfalden. Dock är Fiskeriverket till sin karaktär ett verk som ansvarar för nyttjande och förvaltning av en naturresurs. Därav följer att vården och skyddet av fiskresursen ska ha som mål ett fortsatt, bestående, förståndigt nyttjande av fiskresursen. De rena skydds- och bevarandenaspekterna bör ankomma på andra myndigheter, som till exempel Naturvårdsverket och Riksentikvarieämbetet, gärna i samråd.

Statliga utredningar om fritidsfiske

Under de senaste 40 åren har ett antal statliga utredningar studerat fritidsfisket (ibland som en del av friluftslivet) och lämnat förslag på hur det ska hanteras på olika nivåer, hur en effektiv fiskevård (inkluderande fisketillsyn) ska organiseras, genomföras och finansieras.

Fritidsfisket (1968)

Redan i utredningen **Fritidsfisket** (SOU 1968:13) återfinns den definition på fritidsfiske som i tillämpliga delar alltså är användbar. *”Fritidsfiske är – till skillnad från fiske i förvärvsfiske – ett fiske bedrivet som sport eller rekreation och som regel /.../ utövat med handredskap. Även då andra redskap användes syftar fritidsfisket ej till större fångst än för det egna behovet”*. Med tiden och kanske mest beroende på en ökande kunskap och medvetenhet om fiskeresursens sårbarhet har gruppen som enbart fiskar med handredskap kommit att allt mer tydligt ta avstånd från de fritidsfiskare som använder sig av mängdfångade redskap.

Utredningen beräknade antalet utövare till cirka 600 000 människor i åldern 16-65 år. Dessa har fritidsfiske som huvudsaklig eller betydande fritidsaktivitet. Antalet som fiskat någon gång under året angavs till cirka 2 miljoner.

Utredningen lämnade flera förslag till hur fritidsfisket utveckling skulle främjas:

- Staten skulle lämna generösa bidrag till bildandet av fiskevårdsområdesföreningar (FVOF) eller som de ofta kallas fiskevårdsområden.
- Fiskeridistributionen skulle förstärkas med fyra regionala heltidstjänster med uppgift att främja fritidsfisket.
- En allmän fiskevårdsavgift för fiskande mellan 16-67 års ålder skulle införas. Avgiften skulle vara 10 kr/år.

Bland huvudargumenten mot en avgift anfördes att behov saknades (!), att användningen av de influtna medlen skulle gynna ett fåtal och att det inte gick att dra några paralleller med jaktvårdsavgiften, främst därför att jägarna själva svarade för sina kostnader! Vid en be-

talningsnivå på 50 procent beräknades intäkterna bli cirka 10 miljoner kronor.

Fiska på fritid (1978)

1973 års fiskevattensutredning lämnade sitt betänkande **Fiska på Fritid** 1978 (SOU 1978:75). Denna utredning var förutseende och före sin tid i så måtto att den av SCB beställde den första Sverigestudien rörande svenskarnas fiskevanor. 11 000 personer ingick i urvalet som fick besvara en brevenkät och denna metod att samla in statistiska uppgifter rörande fritidsfisket har därefter använts även 1990, 1995, 2000 och 2005. I den grupp som medverkade vid uppläggningsen, bearbetningen och analysen av inkomna uppgifter återfanns några av det moderna fritidsfiskets verkliga förkämpar. Några hade sin dagliga gärning på dåvarande Fiskeristyrelsen, som Curt Wendt (tillika utredningens sekreterare) och Curt Johansson. Bland andra kan nämnas dåvarande kanslichefen för Fritidsfiskarna, Hans Runnström, riksdagsmannen Åke Wiktorsson och sist men inte minst svenskt sportfiskes oöverträffade inspiratör, informatör, debattör, författare och forskare, framlidne docenten Ingemar Norling, tillsammans med den arbetsgrupp han etablerade vid Socialhögskolan i Göteborg.

Utredningen verifierade och uppdaterade i allt väsentligt den tidigare utredningen. Den konstaterade, att fritidsfisket har stor betydelse för folkhälsan, stimulerar till försiktigt resursnyttjande och ökar fiskkonsumtionen. Det kan bedrivas av var och en till en låg kostnad och kan vara en viktig faktor vid utbyggnaden av turism - inte minst i glesbygd.

Bland utredningens förslag kan nämnas:

- Inriktning bör ske mot handredskapsfiske.

- Samhället och de fiskande bör samverka för en ökning av de ekonomiska resurserna för den allt viktigare fiskevården.
- Fjärr- och turistfiske bör utvecklas. Utredningen var tidigt ute också rörande det vi idag avser med fisketurism.
- Handredskapsfisket föreslogs släppas fritt vid Blekinge läns södra kust, vid Gotlands läns kuster samt i de stora sjöarna. Beträffande handredskapsfisket på ostkusten mellan Östhammars kommungräns i norr och till Torhamnns udde i Blekinge uppmanades fiskevattenägarna att anstränga sig för öka allmänhetens möjligheter till fiske till exempel genom att via bildade fiskevårdsområden sälja fiskekort. Om inte så skedde skulle "...andra åtgärder övervägas." (sid. 219)
- Utredningen föreslog enhälligt en fiskevårdsavgift för täckandet av kostnader för de lagda förslagens genomförande. Den skulle uppgå till 20 kr/år och beräknades inbringa 20 miljoner kronor till fiskevårdsinsatser, viss fisketillsyn samt service och information.

Kalkning av sjöar och vattendrag

Den storskaliga försöksverksamhet med kalkning av sjöar och vattendrag som genomfördes i Fiskeriverkets regi under åren 1977-1982 gav ekonomiska förutsättningar (totalt 78 miljoner kronor) för ett engagemang från både nyttjare och ägare av fiskevatten, Sportfiskarna och Fiskevattenägarna. Fritidsfisket och artskyddet, till exempel av flodkräfta, gavs högsta prioritet. God vattenkvalitet för goda fiskbestånd var den övergripande målsättningen. Fritidsfisket och dess organisationer gavs här en reell chans att visa sitt engagemang för god vattenmiljö och på betydelsen av god fiskevård för sina

utövare. De avgörande motiven för kalkningsinsatser var under denna period, och är alltså jämt, fisken och fisket.

På förslag av Fiskeriverket avsattes tidigt en del av anslaget till vad som en början kallades "Fiskevårdande åtgärder i kalkade vatten" men som nu kallas "Biologiskt återställningsarbete". Motivet var att vattenkemiskt åtgärdade vattenområden skulle tas i anspråk för främst fisk- och kräftproduktion och att de därmed förknippade nödvändiga fiskevårdsåtgärderna skulle finansieras över kalkningsanslaget.

Många av dagens lax- och havsöringvatten, inte minst på Västkusten, är alltså beroende av massiva kalkningsinsatser. Staten satsar numera varje år cirka 200 miljoner kronor.

Allmän fiskevårdsavgift – många resultatlösa försök

En fråga som återkommit gång på gång under den tidsperiod som överblickas här är den allmänna fiskevårdsavgiften. De två statliga utredningar som nämndes ovan föreslog båda en sådan avgift. Också en rad andra initiativ har tagits för att genom en avgift långsiktigt säkra fiskevårdens finansiering. Sammanlagt har sex utredningar genomförts: 1968, 1978, 1985, 1991, 1995 och 2001. För närvarande pågår ännu en utredning i frågan. Den förväntas lägga fram sitt förslag under hösten 2005.

Hittills har dock samtliga förslag misslyckats med att nå ända fram till ett positivt riksdagsbeslut. Stötestenarna har varit många: geografisk avgränsning, vem som ska betala, avgiftens storlek, åldersintervall, problem kring yrkesfiske och samernas fiske, beräknade intäkter, kontrollfunktion, sanktion och eventuellt register.

Det får betraktas som anmärkningsvärt att Sverige som enda nordiska land och som ett

av de få i Europa inte har en fiskevårdsavgift - det vill säga en avgift som enbart erlaggs av den som fiskar och vars intäkter öronmärks för åtgärder som främjar fisket.

"Laxfrågan"

Stor energi har lagts ner på att restaurera skadade laxvattendrag och miljontals kronor av fiskevårdsbidraget har använts till det svenska genomförandet av den internationella aktionsplanen för Östersjölaxens bevarande.

Bland resultaten så här långt kan nämnas införandet av fredningsområden, fredningstider och förbud mot drivgarnsfiske. Målsättningen är att man efter genomförda restaureringsinsatser och nödvändiga fiskevårdsinsatser ska ha uppnått cirka 50 procent av den naturliga reproduktionspotentialen i de svenska naturlaxälvarna år 2010. Nyligen redovisade resultat pekar på att målsättningen redan är uppnådd för vissa vatten.

Numera är det lag på att den odlade lax och öring som sätts ut ska vara fettfeneklippt för att kunna skiljas från den vilda fisken, som ska återutsättas om den fångas. Sammanlagt sätts omkring sex miljoner smolt årligen ut i Östersjön. Då drivgarnsfisket genom EU-beslut totalförbjuds den 1 januari 2008 kommer antalet fiskar som vandrar åter till sina hemälvar rimligen att öka och därmed också förutsättningarna för sportfisket och fisketurismen att ta denna frigjorda resurs i anspråk.

Fritidsfisket och EU-inträdet

Sveriges inträde i EU är förmodligen den viktigaste förändringen på det svenska fiskets område under de senaste 30 åren, vid sidan av införandet av de 200 sjömil breda ekonomiska zonerna.

Fritids-/sportfiske och fisketurism omfat-

tas ännu inte av EU-regelverket och prioriteras därmed inte heller. Tendenser till ökat engagemang finns dock, bland annat indikeras krav på fångststatistik från fritidsfisket. Fiskeriverket har nyligen lämnat en rapport till regeringen om hur sådan statistik skulle kunna produceras.

Utredningen Fiskeriadминистраtionen i ett EU-perspektiv (SOU 1998:24) talar visserligen genomgående om fiskerinäringen i bestämd form men pekar ändå på behovet av studier rörande fritidsfisket och på fisketurismens potentiella möjligheter att vara ett medel för att uppnå länsstyrelsernas verksamhetsmål i deras regleringsbrev för 1997 - ökad tillväxt och sysselsättning.

Det svenska EU-inträdet har dock inte lett till ett ökat engagemang rörande fritidsfisket. Snarare har yrkesfiskets och vattenbrukets frågor givits ökad prioritet. Fritidsfiske och fisketurism betraktas alltså som nationella frågor. Fisketurismen betraktas i EU-sammanhang inte som en näring jämförbar med yrkesfiske, men den kan erhålla stöd genom strukturfonder och gemenskapsinitiativ.

Plus och minus för fritidsfisket

Under de senaste 30 till 40 åren har det alltså hänt en lång rad saker på den fiskeripolitiska arenan av betydelse för fritidsfisket. Bland positiva händelser kan nämnas:

- Införandet av det fria handredskapsfisket.
- Trälgränsens utflyttning och annat stadgearbete (fredningsområden, tider, minimimått med mera med syfte att främja fritids-/sportfiskearter som lax, havsöring).
- Fiskeriverkets löpande utgivning av faktablad om aktuella frågor kring fisk och fiske.

- Fiskeriverkets publicering av en resursöversikt för det svenska fisket, med start 2004.
 - Fiskeriverkets seminarieserie rörande olika aspekter på fångst-återutsättning (catch and release, C&R).
 - Det så kallade vattenmålsarbetet, det vill säga arbetet med att genom olika åtgärder kompensera de skador som orsakats främst av den storskaliga vattenkraftsutbyggnaden.
 - Genomförandet av den svenska delen av den antagna internationella åtgärdsplanen för Östersjöaxens bevarande, SAP, liksom insatser för Västkostaxen.
 - Sverigestudierna rörande svenskarnas fiskevanor.
 - Arbetet med hotade arter, till exempel mal.
 - Fisketurismen har blivit föremål för politiskt intresse. Naturvårdsverkets/Fiskeriverkets /Turistdelegationens rapport rörande fisketurismens främjande lämnades till regeringen 1 mars 2005.
 - Fiskevårdsarbetet, främst via vattenavgiftsmedel men också via fiskevårdsanslaget är numera etablerat i statsbudgeten med cirka 25 miljoner kronor årligen.
 - Kalkningsverksamheten, numera också den etablerad i statsbudgeten med cirka 200 miljoner kronor årligen.
 - Fiskeriverkets laboratorier och deras unika ställning. Det är ovanligt med gedigen forsknings- och utvecklingskompetens på statliga verk och myndigheter.
- Det finns också ett antal händelser och företeelser som måste bedömas som mindre bra från fritidsfiskets utgångspunkt:
- Sviktande kustnära bestånd viktiga för sportfisket: torsk, gädda, abborre. Orsaker-

na inte klarlagda men vare sig överfiske eller miljöstörningar kan uteslutas.

- Det fria handredskapsfisket vs fisketuristisk utveckling.
- Bristen på politiskt genomslag för fritids-/sportfiskets frågor hos verk och myndigheter.
- Det statistiska underlaget rörande fritidsfiskets faktiska fångster. System för fångstrapportering är föreslaget.
- Yrkesmässiga redskap, nät, ryssjor med mera, används av andra än yrkesfiskare. Fiske med stöd av enskild rätt sker utan det fria handredskapsfiskets begränsningar.

Jämställ fritidsfiske och yrkesfiske

För framtiden kan man hoppas att landets över två miljoner fritidsfiskare och det värde för samhället de representerar både ekonomiskt, i form av förbättrad folkhälsa, miljöengagemang och fiskevårdsinsatser tillmäts den betydelse i samhället de är värda.

Sportfisket bör få politisk och därmed ekonomisk och administrativ acceptans som en viktig nationell angelägenhet. Sportfisket och fisketurismen bör jämföras med yrkesfisket när det gäller nyttjandet av fiskeresursen. Detta bör också tydliggöras i berörda myndigheters instruktioner. Naturvårdsverket, Fiskeriverket och Turistdelegationen har nyligen lämnat förslag till regeringen hur fisketurismnäringens utveckling skulle kunna främjas.

Den länge diskuterade allmänna fiskevårdsavgiften bör införas.

Fiskeriverket bör ges ett tydligt uppdrag att följa och främja handredskapsfiskets/sportfiskets utveckling, både vad avser resursuttaget och ekonomisk utveckling. Möjligheterna att skapa och bibehålla arbetstillfällen i glesbygd genom etablerandet av fisketuristiskt företagande ska beaktas särskilt. Ett sätt att markera sportfiskets, fiskevårdens och fisketurismens betydelse vore att skapa en särskild enhet för dessa frågor inom Fiskeriverket.

...Folk 11...
...Kommittén...
...Sitt...

Man Blomqvists egen Jantelag
...Kommittén...
...Sitt...

Ny policy utestänger stugägare från nätfiske

...Den nya...
...Sitt...

Vill tillåta nätfiske för stugägare

metmasken blivit farlig
...Kommittén...
...Sitt...

"En katastrof för besöksnäringen"
...Sitt...

NSD TORSDAGEN DEN 18 JANUARI 2001

Provfisket är bara en täckmantel

Svar till Jan Olav Westerbergs inlägg "Oskligt och farligt för tillståndet" på NSD-debetat 2000-01-04.
...Sitt...

Insändare

prörda känslor efter styrelsens fiskestopp

Drättvis fiskepolicy
...Sitt...

Överklagar fiskebeslut

"Varför ska de beröva oss rätten till lite matfisk? Det här har inget med samerna att göra"

Vill visa sin makt

...Sitt...

Staten som fiskeförvaltare – problem och möjligheter

Exemplet Norrbotten

Länsstyrelsernas uppdrag kan något förenklat beskrivas som tudelat – myndighetsutövande och regionalt utvecklingsarbete. Myndighetsutövandet sker enligt olika lagar och regelverk och kan till exempel bestå av utfärdande av olika typer av tillstånd och av tillsyn. Det regionala utvecklingsarbetet omfattar hantering av olika stöd, men även projektverksamhet och liknande med syfte att medverka till en ökad ekonomisk tillväxt och ökad sysselsättning i regionen. I de nordliga länen har det regionala utvecklingsarbetet länge haft stor tyngd.

De tre nordligaste länen, Norrbotten, Västerbotten och Jämtland, har dessutom ett tredje uppdrag. I dessa län är staten stor markägare i området ovanför odlingsgränsen (på renbetesfjället i Jämtland). Staten representeras av länsstyrelserna, som har i uppdrag att fungera som förvaltare av jakt, fiske och mark. Ur fiskejuridisk synpunkt är de statliga vattnen som upplåts till allmänhetens fiske att betrakta som enskilt vatten i statlig ägo och länsstyrelsen fungerar som enskild fiskerättsägare.

I Norrbottens län utgör området ovanför odlingsgränsen cirka 50 000 kvadratkilometer vilket är ungefär halva länets yta eller 1/8 av hela Sveriges yta. Här finns cirka 21 000 sjöar större än 5 hektar och omkring 7 000 kilometer strömmande vatten där fiske är möjligt. En viss andel av vattnen ligger i nationalparker eller är undantagna för samernas exklusiva

nyttjande och upplåts därför inte till allmänheten. Trots detta är länsstyrelsen i Norrbottens län landets absolut största upplåtare av fiskevatten.

Fisketurism – utanför regelverket

Förvaltningen av statens mark ovanför odlingsgränsen regleras i rennäringslagen, rennäringsförordningen och jordbruksverkets föreskrifter. Regelverket är utformat med det huvudsakliga syftet att säkra samebymedlemmarnas fiske. Samtidigt föreskrivs att upplåtelse av handredskapsfiske *ska* ske till allmänheten och att husbehovsfiske *i första hand ska upplåtas* till glesbygdsbefolkningen ovanför odlingsgränsen. Samebymedlemmarnas rätt omfattar såväl husbehovsfiske som fiske för avsalu.

Länsstyrelsen ska alltså se till att det finns goda rekreativsmöjligheter för allmänheten och samtidigt möjligheter till husbehovsfiske för den lokala glesbygdsbefolkningen. Men statens fiskevatten i norr har också ett annat värde: de är en viktig resurs för den framväxande fisketurismnäringen. I Norrbotten finns idag en tydlig politisk vilja på alla nivåer att stödja fisketurismens utveckling. I delar av länet ses den, tillsammans med övrig turistnäring, som ett huvudalternativ för den framtida utvecklingen.

Lagstiftningen är emellertid inte utformad med tanke på att hantera de frågor som kan

Dan Blomqvist
Länsfiskekonsulent
Norrbottens län

Bilden: fiskeförvaltning
angår många och
väcker starka känslor,
inte minst i norr....

uppstå vid utveckling av den fisketuristiska näringen. Begreppet "turism" nämns överhuvudtaget inte i rennäringslagen eller rennäringsförordningen. I jordbruksverkets föreskrifter nämns turismen enbart i samband med att länsstyrelsen ska kunna reglera jakt och fiske, för att dessa verksamheter inte ska kunna skada turismen. § 10 a i SJVFS 1998:83 lyder: *"För att anpassa fisket till god fiskevård och för att fisket inte ska inverka menligt på miljön, turismen eller andra intressen får länsstyrelsen begränsa fisket på lämpligt sätt."*

I vissa fall är tillgången till fiske med ensamrätt av avgörande betydelse för att en fisketuristisk verksamhet ska kunna utvecklas. Längre var det omöjligt att ge underupplåtelse av fiskerätt till fiskecamper och liknande till andra än samebymedlemmar. Reglerna mjukades dock upp 1998, så att det blev möjligt att ge en underupplåtelse även till annan efter medgivande från samebyn. Samebyn behöver emellertid inte motivera ett avslag. Samebyarna har möjlighet att själva reglera sitt fiske och kan således utforma fisket med syfte att utveckla en turistverksamhet för företag inom samebyn. En sådan satsning kan emellertid omöjliggöras i och med att lagstiftningen inte ger vare sig samebyn eller länsstyrelsen några sanktionsmöjligheter mot enskilda samebymedlemmar som eventuellt inte vill ge upp eller begränsa sitt fiske.

Denna situation, med uppdrag som delvis är motstridiga, innebär svåra avvägningar. I vilken omfattning kan till exempel underupplåtelse med ensamrätt medges till turistentreprenörer, utan att man begränsar allmänhetens tillgång till fiske allt för mycket? Hur hanterar man en situation där ett turistföretags utvecklingsmöjligheter till väsentlig grad är beroende av tillgång till fiske med hög grad

av exklusivitet, men där samebyn säger nej till underupplåtelse? I Norrbotten finns exempel på turistföretag, både samiska och ickesamiska, som ansökt om underupplåtelse på vatten som delas av två olika samebyar. Den ena samebyn har tillstyrkt och den andra har avstyrkt. Hur ska länsstyrelsen besluta?

Något bra och slutgiltigt svar på hur frågor som dessa ska hanteras finns inte idag. Länsstyrelsen måste pröva sig fram med olika lösningar, som ibland tangerar lagstiftningens gränser.

Frågan om rättigheter till jakt och fiske i fjällområdet är sedan lång tid omstridd och konfliktfylld. För närvarande är frågan under utredning i den så kallade Ekströmska utredningen som ska lämna sitt betänkande i december 2005. Vad detta kommer att innebära för förvaltningsarbetet och möjligheterna att på ett bättre sätt kombinera de olika uppgifterna är inte möjligt att förutsäga idag.

Fiskekortsförsäljningen – vart går pengarna?

Länsstyrelsens förvaltningsuppdrag omfattar administration av fiskekort, produktion av informationsmaterial, utformning av regelverk, resursövervakning/provfisken, fiskevårdsåtgärder och fisketillsyn.

Förvaltningen av fiskeresursen ska ske enligt långsiktigt hållbara principer, vilket innebär att fisketrycket ska anpassas efter vattnens produktionsförutsättningar. Samtidigt ställs allt högre krav på att regelverken ska skräddarsys utifrån specifika sportfiskarkategoriernas önskemål. Det finns efterfrågan på exempelvis troféfiskvatten, flugfiskesträckor och trolingvatten, liksom på olika speciallösningar för fisketuristisk verksamhet. Detta ställer i sin tur allt högre krav på kunskapsnivån om de en-

skilda vattnen och därigenom på resursövervakning och provfisken.

I dag finns också tydliga krav från lokala intressentgrupper om ökad delaktighet i utformningen av regelverk och liknande. Fisketillsynens organisation bygger till stora delar på engagemang från lokala krafter. Planering och utformning av tillsynen görs i samråd mellan länsstyrelsen och den lokala fisketillsynsorganisationen.

Sportfiske är dessutom numera en informationsintensiv verksamhet. Både turistföretag och enskilda sportfiskare ställer allt högre krav på informationens kvalitet och tillgänglighet.

Sammantaget innebär detta att allt högre krav ställs på alla delar av förvaltningen och att länsstyrelsens arbetsformer och prioriteringar kraftigt har förändrats jämfört med tidigare.

De resurser som finns för förvaltningsarbetet är, förutom en grundbemanning som bekostas av länsstyrelsens budget, de intäkter som fiskekortet genererar. Dessa pengar ska bekosta alla extra kostnader som följer med förvaltningen, som till exempel tryckning av informationsmaterial, transporter vid fisketillsyn och provfisken. Intäkterna från fiskekortsförsäljningen tillfaller emellertid inte enbart länsstyrelsen. Sedan moms och återförsäljarprovision dragits av återstår 70 procent av bruttointäkterna, som delas på så sätt att 1/3 går till samefonden, 1/3 till samebyn och 1/3 till länsstyrelsen. Mindre än en fjärdedel av vad fiskarna betalar för fiskekort går alltså tillbaka till fiskeförvaltningen. I jämförelse med förvaltningen i andra enskilda vatten innebär detta naturligtvis avsevärt sämre förutsättningar. I ett förvaltningsperspektiv är det att betrakta som ett systemfel.

Fördelningen av intäkterna är fastställd i rennäringslagen och rennäringsförordningen och är således svår att ändra på. Lagen säger emellertid ingenting om prisnivån på fiskekort och en tänkbar lösning skulle därför kunna vara höjda fiskekortpriser. På grund av den fastställda fördelningsprincipen krävs emellertid mycket kraftiga prishöjningar för att ge en rimlig ökning av förvaltningsresurserna. Sannolikt skulle en brytpunkt snart nås där ökade priser leder till minskad försäljning och därigenom inte till nämnvärt ökade resurser.

Gammal tradition möter nya regler

I norra Sverige finns en lång tradition av självhushållning, där fisk, vilt och bär bildat stommen i kosthållningen tillsammans med de grödor man odlat. Tillgången på goda gädd- och mörtträsk anses ha varit av avgörande betydelse för att många nybyggen kom till stånd i Norrbottens inland. Detta sätt att nyttja naturresurserna har till vissa delar bibehållits in i våra dagar. Med introduktionen av moderna redskap som nylonnät och förbättrade transportmöjligheter i form av fjällflyg och snöskoter har också stora fjällområden kommit att nyttjas för ett i vissa fall omfattande husbehovsfiske med nät.

Med ökande fritid och minskat behov av självhushåll har idag nätfisket kraftigt gått tillbaka, medan sportfisket har ökat i omfattning. Synen på fisket som ett sätt att i första hand skaffa matfisk har däremot delvis levt kvar. Många tecken pekar på att detta förhållningssätt, i kombination med ett otillräckligt regelverk, har medfört att även helt lagligt bedrivit sportfiske i många fall menligt har påverkat fiskebestånden och medfört försämrad kvalitet på fisket.

Med utgångspunkt i uppdraget att förvalta

fiskresursen enligt långsiktigt hållbara principer har länsstyrelsen med start under den andra halvan av 1990-talet genomfört ett systematiskt arbete för att reformera regelverket både kring husbehovsfisket och kring sportfisket. Exempel på generella regler som införts för sportfisket är:

- Generell fångstbegränsning på totalt 5 fiskar per fiskare och dag av arterna öring och harr.
- Förbud mot fiske med naturliga beten i samtliga strömmande vatten.
- Förbud mot vinterfiske på strömmar och sel i vattendrag, med undantag för de stora huvudälvarna.

Därtill har ett antal avgränsade vattenområden fått betydligt skärpta regler i form av lågt satta fångstkvoter, ”uttagsfönster”, begränsning i tillåtna metoder med mera.

För husbehovsfisket har regelrevideringen inneburit en ungefärlig halvering av antalet nätfisketillstånd samt att nätfisket styrts bort från mindre vatten med öring/röding till stora sjöar, ofta med dominerande sikbestånd.

En övergripande princip vid lagstiftning och framtagande av olika regelverk är att reglerna inte kan utformas så att de alltför mycket skiljer sig från någon allmän rättsuppfattning som finns hos den grupp som berörs av reglerna. I så fall kommer sannolikt inte reglerna att följas och den avsedda effekten kommer inte att uppnås. Denna risk är speciellt stor i svårkontrollerade verksamheter som till exempel fiske.

Regelrevideringarna vad gäller sportfisket och framförallt husbehovsfisket har tidvis lett till omfattande kritik, både direkt till länsstyrelsen och via media från grupper som ansett sig orättvist behandlade. Samtidigt har ett mycket starkt stöd funnits från grupper som

ansett att reformerna varit önskvärda och nödvändiga. Det råder emellertid ingen tvekan om att de nya reglerna för fjällfisket i Norrbotten inte uppfattas som rimliga av vissa nyttjarkategorier.

Det dilemma som då uppstår är naturligtvis hur man ska få acceptans för det nya regelverket, så att reglerna följs. I Norrbotten har vi valt att prioritera informationsinsatser av olika typer: information på fiskekortbilagor, internet, seminarier och liknande.

Det är viktigt att förklara varför de olika reglerna införts. Som ett exempel formuleras det så kallade ”maskförbudet” i strömmande vatten på detta sätt: *”Med syfte att skydda ungstadierna av laxartade fiskar är fiske med naturliga beten (mask, maggot, räka, betesfisk och liknande) förbjudet i strömmande vatten. Eventuella undantag framgår av fiskekortsbilagorna.”* I stället för att enbart förbjuda fiske med naturliga beten finns alltså också en mening som motiverar varför regeln finns. I texten på fiskekortsbilagan utvecklas motiveringen ytterligare. Det finns forskning som visar att naturliga beten leder till ökad dödlighet även för fisk som återutsätts. Därför är sådana beten inte lämpliga i vattentyper med stor andel ung fisk.

Tillsammans med de ökade informationsinsatserna har även tillsynsarbetet omorganiserats och intensifierats. Fisketillsynen har i

grunden en kontrollerande och ”polisjär” funktion, vilket behövs för att hålla efter det olagliga fisket. Länsstyrelsen har emellertid valt att också prioritera den informativa delen av tillsynsarbetet. Tanken är att en hög och synlig närvaro av fisketillsynsmän kombinerad med saklig information ska ge mer långsiktig effekt på fiskebeteendet. I de fall tillsynen resulterar i tillslag och polisanmälan är målet att detta ska speglas i media för att därigenom åstadkomma möjliga preventiva effekter.

På väg mot ansvarsfullt fiske

En övergripande bild som idag förmedlas av såväl fjällflygsföretag och andra lokala aktörer som besökande turister från andra delar av landet är ett det skett och sker en tydlig förändring av fiskebeteendet i detta område. Det är idag ovanligt att se nät i fjällvattnen och fjällflygsföretagen rapporterar också att det råder en tydligt förändrad attityd bland deras kunder. Statistik från fisketillsynen visar också att man numera mycket sällan påträffar ”tjuvfiskare” utan giltigt fiskekort eller fiskare som allvarligt bryter mot de regler som finns. Huruvida denna utveckling är ett resultat av länsstyrelsens arbete eller om den beror på andra faktorer som förhöjda transportkostnader, generationsskifte bland fiskarna och liknande är inte möjligt att säga. Sannolikt rör det sig om en kombination.

Sportfisket som drivkraft för regional utveckling

Exemplet Jämtland

Jämtland är ett vattenrike. Det finns 17 000 sjöar om sammanlagt 458 000 hektar och 2 800 km strömmande vatten i länet. Detta är en fantastisk resurs, som också ligger mycket strategiskt till. Jämtland är det område med stora sammanhängande förekomster av både röding, öring och harr som ligger närmast de folktäta delarna av Sverige.

Rikedomen på vatten och fisk har skapat ett mycket stort intresse för fiske i länet. Fisket är viktigt för jämtarna, både som fritidssysselsättning och som näring. Sex av tio jämtar fiskar och mer än 100 000 människor reser till Jämtland för att fiska varje år. Fisketurismen är inte ny i länet. Redan vid förra sekelskiftet kom engelsmän och skottar till Jämtland och arrenderade storöringströmmar. De förde därmed också in de moderna sportfiskeredskapen och metoderna till Sverige. Detta var embryot till den fisketurism som vi idag ser växa ganska snabbt.

Sportfiske på tillbakagång

Försäljningen av fiskekort i Jämtland ökade kraftigt från början av 1960-talet och fram till omkring 1980, då den började plana ut för att därefter sjunka. I början av 1990-talet hade Jämtland förlorat omkring 20 000 fiskekort (60 000 fiskedygn) årligen jämfört med situationen tio år tidigare, och det var framför allt

turistkommuner som Härjedalen och Åre som tappade. I det läget fick Fiskenämden länsstyrelsens uppdrag att försöka vända den negativa utvecklingen. Det är resultatet av det arbete jag i korthet vill redovisa här.

Inledningsvis gjordes en analys av orsakerna till att sportfisket gick tillbaka. En viktig slutsats var att fisketurismen nästan uteslutande var riktad mot de strömmande vattnen. Sjöarna nyttjades i stort sett bara av de bofasta. Det är fortfarande så att det finns många bestånd av röding och öring i sjöar i Jämtland och övriga Norrland som är klart underutnyttjade.

De strömmande vattnen har varit mycket illa hanterade under lång tid. Med början redan på 1830-talet iordningställdes de allra flesta vattendrag för flottning, vilket innebar att man skapade bra förutsättningar för timmerflottning men mycket dåliga miljöer för fisk. Flottledsrensningen fortsatte fram till omkring 1960. Under de sista två decennierna arbetade man maskinellt och med ganska storskaliga metoder. En annan faktor är vattenkraftutbyggnaden, som skadade och/eller torrlade många forssträckor främst i de större vattendragen. Allt detta ledde till, att fisket koncentrerades till en mycket liten del av de strömmande vattnen. Där fick sportfiskarna ofta stå och trängas, och fiskbestånden över-

*Sven-Ola Öhlund
Länsfiskekonsulent
Jämtlands län*

fiskades. Kvaliteten på fisket blev helt enkelt dålig och många tyckte inte längre att det var intressant att åka till Jämtland för att fiska.

Från lokala samråd till lokala fiskeplaner

Fiskenämnden inledde arbetet med att vända denna utveckling genom att ta fram en modell för lokala samråd. Processen utgick från samtal och diskussioner med människor runt om i länet. Över 5 000 människor deltog och över 500 möten hölls. Vid sidan av dessa samråd skapades en referensgrupp, där utfallet av samråden stämdes av med alla berörda samhällsintressen. Poängen med modellen är att den vänder på den gängse statliga planeringsprocessen, som börjar uppifrån. Vi samlade in människors kunskap om vad som hänt med fiskevattnen och frågade dem hur de ville att fisket skulle utvecklas. Den kunskapen var ovärderlig för det fortsatta arbetet.

Processen resulterade så småningom i åtta kommunala fiskeplaner. Det tog 15 år att färdigställa dem, men vårt arbetssätt innebar att vi kunde börja jobba praktiskt långt innan planerna var klara. Så snart alla berörda parter var överens om en åtgärd satte vi igång att genomföra den.

Planerna innehöll riktlinjer för bevarande av fiskeresurserna, för bildande av fiskevårdsområden och åtgärdsplaner. Kartan (figur 1) sammanfattar bevarandeplanerna. Dessa riktlinjer är i dag inskrivna i de kommunala överviktsplanerna och utgör också länsstyrelsens underlag för att bedöma hur olika företag kan komma att påverka fiskbestånden.

Sedan starten av projektet har det bildats 168 fiskevårdsområden i länet. Det finns idag 220 fiskeområden som tillsammans täcker 85 procent av länets yta. Fiskevårdsområdena är avgränsade så att varje område ska ha kontroll

över både produktion och nyttjande av fiskeresursen. Man ska alltså inte vara beroende av samarbete med angränsande fiskevårdsområden.

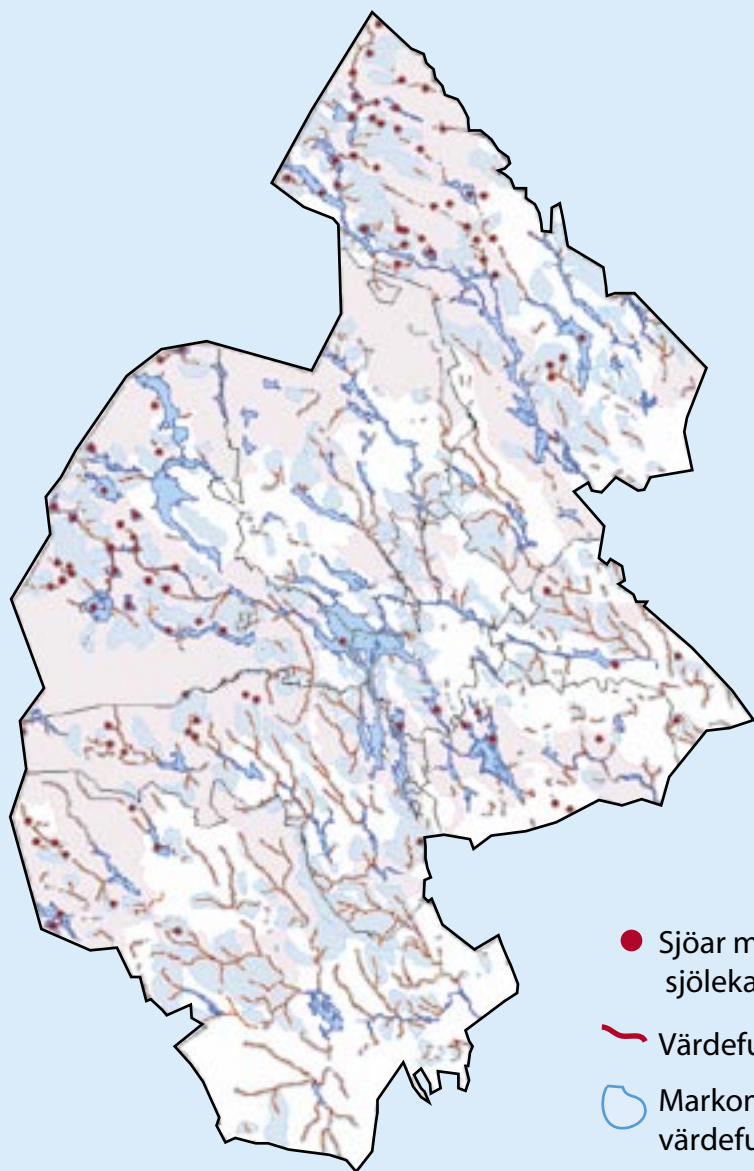
Återställningen av flottledsrensade vattendrag påbörjades ganska omgående. Hittills har vi genomfört 385 restaureringsprojekt. Sammanlagt har omkring 500 km strömvatten åtgärdats till en kostnad av drygt 20 miljoner kronor. På detta område återstår dock ännu det mesta att göra.

Att hålla jämn och god kvalitet på fiskbestånd i strömmande vatten, så att man kan erbjuda ett konstant bra fiske, är svårt. Det vanliga mönstret är att ett strömvatten under en period fiskas så hårt att beståndet minskar. När fisket försämras söker sig sportfiskarna till andra vatten. Efter ett antal år har bestånden repat sig och då kommer man tillbaka. För att komma tillrätta med den typen av problem inventeras samtliga större strömvatten i länet. Man dyker och räknar fisk. Utifrån dessa inventeringar gör vi en bedömning av beståndens status, vilka sedan ligger till grund för riktlinjer för fisket. Åtgärdernas effekt utvärderas genom återkommande inventeringar. Som fiskevårdsprojekt är kanske detta det mest värdefulla vi gjort hittills. Tveklöst har det förbättrat kvaliteten på fisket.

500 nya fiskemöjligheter

Strömvattensfisket har reglerats på flera sätt. Minimimåtten har höjts till 35-40 cm och fångstbegränsningar har införts. Normalt ligger de på 3-5 fiskar per dygn, men kvoter på ner till en fisk per dygn förekommer också där så är motiverat. Förbud mot vissa redskapstyper har införts och lek- och uppväxtområden har fredats.

Genom projektet har omkring 500 nya fis-

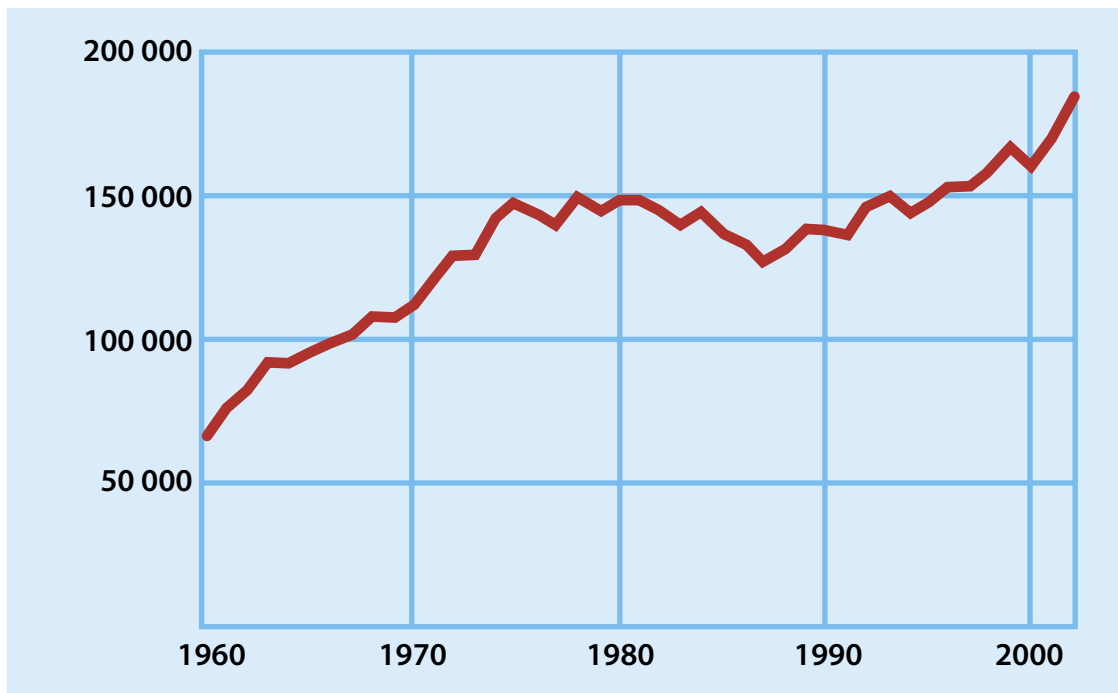

- Sjöar med värdefulla sjölekande bestånd
- Värdefulla vattendrag
- Markområden i anslutning till värdefulla vattendrag
- Område av stor allmän betydelse för fisket

Figur 1: Riktlinjer till skydd för fisket i Jämtlands län. Kartan sammanfattar de kommunala fiskeplanerna (ovan).

Figur 2. Fiskekortsförsäljning i Jämtlands län 1960 - 2002 (antal fiskedygn).

kemöjligheter i sjöar och tjärnar tillkommit. Detta bidrar till att avlasta strömvattnen, samtidigt som det förlänger fiskesäsongen avsevärt. Det finns många fler fiskarter än öring, röding och harr som är intressanta, och det finns många olika redskap och tekniker.

En annan effekt av projektet är att nätfisket i länet har halverats, och det fortsätter att minska i snabb takt.

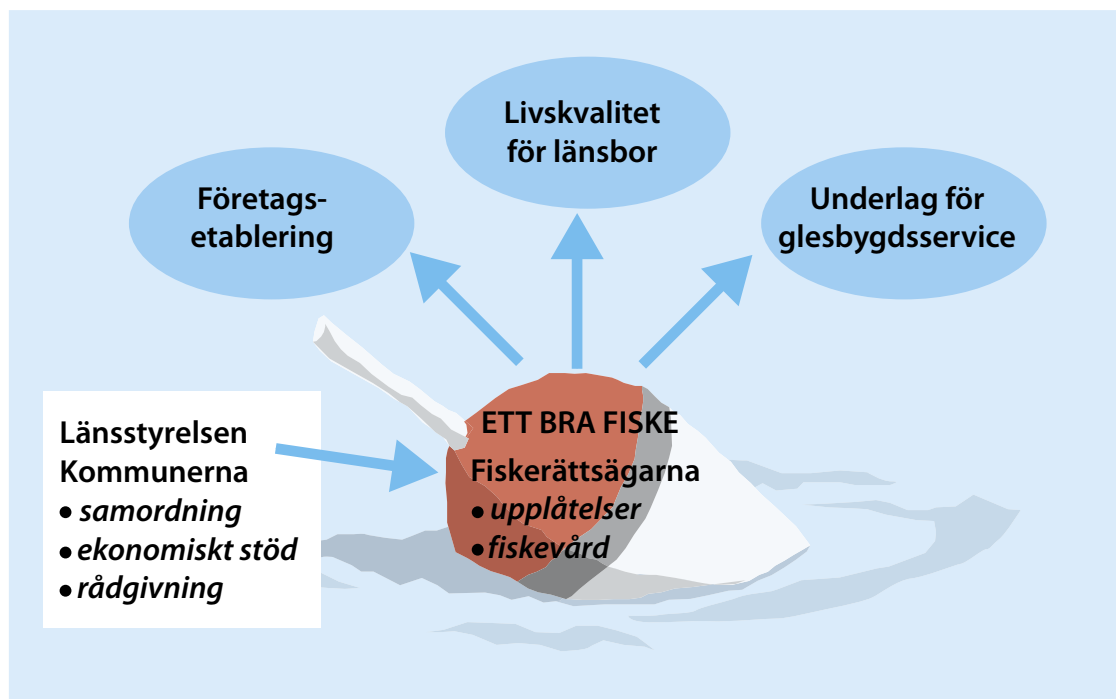
Totalt har det investerats ungefär 90 miljoner kronor i olika utvecklingsinsatser för sportfisket i Jämtland under de senaste 20 åren. Omkring en tredjedel av detta har fiskevårdsorganisationerna bidragit med.

Man kan i dag konstatera, att detta varit en lönsam investering. Fiskekortsförsäljningen i Jämtland har åter vänt uppåt. 55 000 fiskekort (cirka 200 000 fiskedygn) per år har till-

kommit sedan 1990 (figur 2). Det har byggts mellan 50 och 60 fiskecamper i länet under de senaste 15 åren. Det rör sig om små anläggningar med 20-100 bäddar. De flesta har god beläggning och bra lönsamhet. Fler camper tillkommer varje år. Fisket i länet omsätter i dag omkring 500 miljoner kronor per år, inklusive försäljning av redskap, och sysselsätter omkring 500 personer. Den här utvecklingen innebär, att de 90 miljoner kronor som satsats på fiskevård är en investering som betalat sig på kortare tid än två år.

Utveckling börjar lokalt

Den modell vi arbetat efter sammanfattas i figur 3. En central punkt är att det är fiskerättsägarna som står för upplåtelse och fiskevårdsarbete. Utveckling administreras inte fram på

Figur 3. Arbetsmodell för utveckling av fritidsfisket i Jämtlands län.

central eller regional nivå, den måste börja lokalt. Myndigheternas uppgift är att stå för samordning, rådgivning och ekonomiskt stöd.

Det viktigaste av arbetets tre mål har varit livskvalitet för länsbor. Inga vatten är förbehållna några särskilda grupper. I Jämtland får inte entreprenörerna rådighet över vattnet, utan man får samsas med alla andra, men vi vill se till att det finns en hög och jämn fiskekvalitet som räcker för alla de mål vi vill upp-

nå. Detta är också viktigt för att undvika att skapa konflikter mellan olika grupper.

Fisketurism måste bygga på småskalighet. Varje fisketurist i länet måste minst ha en vattenareal stor som en fotbollsplan för att inte riskera överfiske. Samtidigt måste fisketuristerna ha en volym som ger underlag för service i glesbygderna. 30 procent av länets livsmedelsbutiker skulle få slå igen om de inte hade fisketurismen som en del av sitt kundunderlag.

In- och utblickar från en fiskeentreprenör

*Jean Jältsten
Skärgårdsguiderna*

Skärgårdsguiderna sysslar med fiskeguidning i Stockholms skärgård, främst i den södra delen av skärgården. Vi ordnar halvdags- och heldagsturer samt fiskepaket med övernattnig.

Skärgårdsguiderna startade 1997. Det var på Utö och samarbetet med Utö värdshus var utgångspunkten. Då var vi tre båtar och fyra guider, nu är vi 15 med var sin båt. Varje guide är sin egen företagare och äger sin egen båt och utrustning. Skärgårdsguiderna är det gemensamma paraplyet för de enskilda företagen.

Vår verksamhet är koncentrerad på havsöringfiske. Säsongen är ungefär sex månader. Resten av året fiskar vi gädda, gös och abborre. Vi ägnar oss också åt laxtrolling utanför Utö under sommarmånaderna. En sidoverksamhet är säl- och skärgårdssafari, då vi tar ut människor i skärgården utan att fiska. Vi ordnar dessutom fiskeresor till Uganda, Bonaire i Västindien och skotska högländerna. Resorna är en liten del av vår verksamhet.

En typisk dag med Skärgårdsguiderna börjar med att vi möter våra gäster på bryggan för genomgång. Sedan går vi ut till fiskeplatsen, där vi fiskar fram till lunch. Om flera båtar är ute brukar vi stråla samman i någon fin vik för lunch, då vi oftast bjuder på grillat. Sedan fortsätter vi fiska under eftermiddagen.

Fiskepaketen på Utö Värdshus var starten

för Skärgårdsguidernas verksamhet. Det består av en hel dags fiske med oss, varefter man äter middag och övernattar på Utö värdshus. Det är ett mycket populärt arrangemang, som lockar allt fler kunder varje år.

Vi söker våra kunder genom samarbete med konferensanläggningar, bokningsbolag och andra guideföretag, sportfiskeaffärer och researrangörer. Vi marknadsför oss också via media. Vi har ett nyhetsbrev som går ut till nya och gamla kunder.

Bland våra kunder finns både företag och privatpersoner. Företagskunderna dominerar, men privatpersonerna ökar. När vi startade trodde vi att utländska turister skulle vara en viktig kundgrupp, men så har det inte blivit, även om antalet turister har ökat något med åren.

Våra båtar är relativt stora, från sju meter och uppåt, och med kraftfulla motorer. Vi arbetar i ett område med stora öppna fjärdar, som vi måste kunna korsa säkert och tryggt.

De krav vi ställer för att man ska få vara med i Skärgårdsguiderna är att man har genomgått följande utbildningar:

- fartygsbefäl klass VIII.
- maskinbefäl klass VI.
- VHF.
- höghastighetscertifikat (nytt krav).
- radarutbildning.
- sjukvårds- och brandutbildning.

Guiderna ska dessutom ha god lokalkännedom om de områden där de arbetar och kunna berätta om de platser man besöker. Högt säkerhetstänkande är en självklarhet.

Skärgårdsguidernas verksamhet innebär att fler människor kommer ut i skärgården, inte minst under lågsäsong. Det leder till ökad beläggning på olika boenden och ökad omsättning i restauranger, butiker och sjötaxi. Vi bidrar alltså till att hålla skärgården levande.

På minussidan finns att det kan bli trängsel på populära fiskeplatser och att vi uppfattas som ett störningsmoment av bofasta och sommargäster. Vår uttag av fisk är däremot närmast försumbart. När det gäller gädda släpper vi tillbaka nästan allt som fångas, vilket beror på att nästan ingen vill äta gädda.

Vi ser framtiden för fiskturismen som ljus. Vi vill utöka vår verksamhet, söka oss till nya områden och kanske också pröva nya fiskemetoder. Risken för utfiskning är naturligtvis ett hot mot en positiv utveckling, liksom de miljöhot som är en påtaglig realitet i Östersjön. Utan ett levande hav finns ingen grund för vår verksamhet.

Sportfiske – en näring med utvecklingspotential

Rolf Baum

VD

Normark Scandinavia AB

Sportfiske är fiske med handredskap, spön av olika slag. Inte fiske med nät eller andra massfångande redskap. En utövare av sportfiske fiskar för rekreation, samvaro, naturupplevelse, spänning och i sista hand för maten.

Sportfisket innebär direkt en näring för tillverkare av båtar och redskap, distributörer, återförsäljare (butiker), media (tidskrifter och sportfiskelitteratur), guider, fiskecamper och vattenägare. Indirekt är sportfisket också en näring för fiskevårdare, hotell och restauranger, dagligvaruhandeln, båtuthyrare och utbildare (Sportfiskeakademien i Forshaga är ett exempel). Näringen sysselsätter i Sverige närmare 10 000 personer och omsätter enligt en försiktig uppskattning över 3,5 miljarder kronor årligen. Det är en miljövänlig, decentraliserad näring som arbetar helt utan statliga subventioner. Samhällets intresse för att utveckla sportfiskenäringen har dock hittills varit svagt. Fiskevården finansieras huvudsakligen av fiskekortsförsäljning. Det rör sig om avsevärda belopp som tas in och satsas lokalt, men det gäller förstås bara avgiftsbelagda vatten. Staten satsade förra året sammanlagt 28 miljoner kronor på sportfisket. Det kan jämföras med statens momsnetto enbart på försäljning av fiskeredskap, som är cirka 60 miljoner kronor årligen.

Det finns enligt min mening en stor utvecklingspotential för sportfiskenäringen i

Sverige. Som utgångspunkt för en diskussion kring detta kan man göra en jämförelse med USA (tabell 1). Jämförelsen är intressant därför att USA är den mest framgångsrika sportfiskenationen i världen. Sportfisket är där oerhört populärt, välutvecklat och väl finansierat.

Som framgår av jämförelsen i tabellen sportfiskar en betydligt större del av befolkningen i Sverige än i USA. Den amerikanska sportfiskaren satsar dock mycket mer pengar på sitt fiske – i storleksordningen 10 gånger mer, och detta trots att fiskeredskap är betydligt billigare i USA än hos oss. I USA satsar samhället 79 kronor per sportfiskare och år i fiskevårdsarbete. Pengarna kommer från en tio procentig skatt eller avgift på försäljningen av fiskeredskap i distributörsledet. I Sverige satsas ungefär 5 kronor per fiskare och år.

I USA är sportfisket klassat som nationell sport. Det är en stark och välutvecklad turistmagnet och en näring som ger nio gånger högre återbetalning per satsad krona än yrkesfisket gör.

Sportfiske - outnyttjad turistmagnet

Min bedömning är, att om vi kan finansiera en ambitiös fiskevård och ökad tillgänglighet av våra vatten så skulle den svenska sportfiskenäringen kunna åtminstone tredubblas och nå en omsättning på 10 miljarder kronor år. Sportfisket är en glesbygdsorienterad näring, vilket

Sportfisket som näring i Sverige och USA

	SVERIGE	USA
Årlig omsättning, mdr kr	Över 3,2	Över 41
Sportfiskande andel av befolkningen, %	38	12
Årlig konsumtion per sportfiskare, kr	980	10 400
- varav redskap	212 kr	1 105 kr
Samhällets investering/stöd till sportfiske (kr/år och sportfiskare)	17 (utredningsmål)	79
Antal sysselsatta per 100 sportfiskare	0,3 personer	3 personer

Tabell 1. Sportfisket som näring i Sverige och i USA - en jämförelse. Jämförelsen visar att det finns en stor utvecklingspotential i Sverige. Källor: Finfo 2000:1 (Sverige), ASA 2001 (USA).

naturligtvis är ett extra plus i ett samhällsperspektiv. Det är en turistmagnet, som idag inte utnyttjas fullt ut. Och det är en näring som är baserad på naturen – den kan inte som många andra verksamheter flytta utomlands.

Tidigare i år redovisade Naturvårdsverket och Fiskeriverket en utredning om förutsättningarna för ökad fisketurism i Sverige. Utredningen konstaterar att det finns minst 30 miljoner aktiva sportfiskare i Europa, varav närmare en tiondel reser för att utöva sitt fiske. Låt oss anta, att Sverige skulle kunna locka hit en tiondel av dessa tre miljoner resande sportfiskare. Det är ingen orimlighet, med tanke på de förutsättningar vi har jämfört med de flesta andra länder i Europa. Låt oss vidare anta, att varje fisketurist fiskar tre dagar och satsar 1 200 kronor per fiskedrag. Det skulle ge en bruttointäkt på drygt en miljard kronor årligen.

För att ta vara på denna möjlighet måste vi

dock skapa förutsättningar att locka hit sportfiskare, och där återstår mycket att göra. Det behövs satsningar och det behövs pengar – det tror jag alla är överens om. Frågan är snarare hur finansieringen ska organiseras.

Redskapsavgift bättre än sportfiskeavgift

För min del tror jag inte på en allmän fiskevårdsavgift. Den riskerar att dämpa det breda intresset för sportfisket. I Norge tog man av det skälet bort avgiften. Året innan avgiften togs bort betalades den av 205 000 personer - trots att hälften av Norges befolkning fiskar. Det väcker frågan vem som ska kontrollera att avgiften betalas och hur ett sanktionssystem ska kunna utformas.

Spofa Spöfiske har föreslagit en annan lösning. Vi vill, efter amerikansk modell, införa en avgift på försäljning av sportfiskeredskap i första ledet – vilket skulle generera 20-25 miljoner kronor årligen. En mindre avgift för fis-

kerelaterad elektronisk utrustning och båtmotorer skulle generera 5–10 miljoner. En höjning av fiskekortsavgifter med 10 kronor skulle inbringa ytterligare 20 miljoner .

Dessutom borde bensinbolagen borde vara intresserade av en tillväxt för sportfiske från båt. I USA avsätts 0,5 procent av intäkterna från marinbränslen för fiskevård, vilket ger lika mycket pengar som avgiften på fiskeredskap.

En del av statens intäkter via momsnetto

bör skjutas till för att bekräfta tilltron till näringen och för att staten ska ta sitt naturvårdsansvar! Genom dessa samlade insatser skulle näringen kunna tillföras 100–150 miljoner kronor årligen.

Med detta förslag vill vi säga att vi har ett sportfiskeparadis runt omkring oss. Det måste förvaltas och utvecklas, vilket kostar pengar. Branschen är beredd att dra sitt strå till stacken för att få fram de resurser som behövs.

Sportfisket och båtindustrin

Fem miljoner svenskar är ute i fritidsbåt åtminstone någon gång per år och två miljoner ägnar sig mer aktivt åt båtsport. Båtliv omsätter åtta miljarder kronor årligen i Sverige och sysselsätter omkring 15 000 personer, varav en tredjedel direkt inom båtbranschen. Det är alltså en något större näring än sportfisket.

Det finns 1,3 miljoner fritidsbåtar i Sverige, varav de flesta är små öppna båtar (se tabell). Båtbeståndet förnyas långsamt. Omsättningen är ungefär 1,1 procent per år.

Sportfiskarens behov av båt varierar förstås starkt beroende på hur han fiskar och i vilka vatten. Det styrs också i betydande grad av tra-

Patrik Forsström
Båtexpert
fd marknadschef
Utternbåtar

Tabell 1. Sveriges fritidsbåtflotta 2003, samt båtmarknaden i Sverige samma år (antal sålda fritidsbåtar).
Källa: Sweboat 2004.

Sveriges fritidsbåtflotta 2003				
	BEFINTLIGA BÅTAR		FÖRSÄLJNING 2003	
	Antal	Andel, %	Antal	Mkr
Kanoter	130 000	10	12 440	570
Öppna utan motor	260 000	20		
Öppna med motor under 10 hk	440 000	34		
Öppna med motor över 10 hk	190 000	15		
Ruffade motorbåtar	150 000	11	1 890	810
Segelbåtar utan ruff	40 000	3	620	475
Segelbåtar med ruff	90 000	7		
TOTALT	1 300 000		14 950	1 855

ditioner. En populär båttyp på ostkusten kan betraktas som direkt olämplig på västkusten. Generellt handlar det dock om mindre öppna båtar. Den vanligaste typen är styrpulpbåtar.

Båtbranschen är inte särskilt bra på att möta sportfiskarnas efterfrågan på båttyper. Några av de tillverkare som tidigare hade modeller anpassade för sportfiske har slutat tillverka sådana modeller. Det finns flera orsaker till detta. Utbudet av bra, begagnade båtar är stort, medan utbudet av nya fiskeanpassade båtar som sagt försämras. Båtarna är för ”fina” för sportfiskare, vilket innebär att de blir för dyra i sportfiskarens ögon. Båtuthyrning för sportfiske är en närmast helt bortglömd sektor.

Ett annat problem är tillgängligheten: sportfiskebåtar säljs inte där sportfiskeutrustning i övrigt säljs. Båtportfiske görs inte heller tillgängligt genom fria trailerramper och liknande.

När det gäller reklam och PR kan man konstatera att det nästan inte skrivs någonting om sportfiske i båttidningarna, och att

båt- och motortillverkare inte annonserar särskilt mycket i sportfiskepressen. I detta sammanhang kan man konstatera att sportfiskarna var den första grupp som anammade fyrtaktsutombordarna. Båtsäljarna har ofta svårt att förstå sportfiskarnas behov och uppfattar dem som jobbiga kunder. Kanske är branschen dessutom mätt - den har vuxit med 500 procent under de senaste tio åren.

Det finns en rad saker som kan och bör göras för att försöka se till att båtbranschen och sportfisket närmar sig varandra:

- Etablera konceptbutiker för sportfiske/båtliv/outdoor.
- Tydliga kundkrav för att påverka marknaden: tillverkning/import av fiskebåtar.
- Satsa på båtuthyrning av anpassade båtar.
- Stimulera fiskeguidning, utbildning och entreprenörskap.
- Satsa på internationell sportfisketurism.
- Satsa på PR/reklam utanför fiskekretsar ”Fiske är en kanonupplevelse”.
- Fiskeskolor, tillväxt för unga och äldre.
- Öppna trailerramper.

Politik för hållbart fiske

Yrkesfiske, vattenbruk, fiskeförvaltning och fisketurism är av stor betydelse när vi diskuterar och planerar hur vårt samhälle ska utvecklas på ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart sätt. Frågor om sportfiskets plats i samhället ska givetvis också finnas med på dagordningen, inte minst med tanke på det stora antalet sportfiskare i landet. Fritidsfisket bör vara en viktig del av den nationella fiskepolitiken.

Våra hav har fundamental betydelse för oss människor. Ungefär 80 procent av alla levande varelser på jorden finns i världshaven. Havet kan upplevas som oändligt, men vi vet att det inte är så. Miljöförstöring och överexploatering har lett till att situationen nu är kritisk för många av havets arter runt om i världen och även runt våra kuster. Det är inte bara vår middagsmat som är hotad, utan hela den marina miljön.

Tyvärr har den starka fokuseringen på överfiskningen och hoten mot visa fiskarter lett till att många inte längre vill eller vågar köpa svensk fisk. Det gäller inte bara enskilda konsumenter. Även delar av livsmedelsbranschen har gjort detta val av rädsla att uppfattas som miljöfientliga. Självfallet måste alla företag vara lyhörda för kundernas önskemål, men jag vänder mig mot uppfattningen att det skulle vara fel att äta svensk fisk. Det finns många fiskarter och bestånd som inte är hota-

de, och det borde vara bättre att äta svensk fisk än att importera den från andra sidan jordklotet. Det är bra att konsumenterna är medvetna om problemen, men det är minst lika viktigt att de får saklig information om hur de kan anpassa sin konsumtion. De fångstkvoter som förhandlas fram följer sällan de rekommendationer som ges av de vetenskapliga rådgivande organen, men det fiske som sker är trots allt lagligt inom fastställda ramar. Därför tycker jag att konsumenterna med gott samvete kan äta den fisk som saluförs.

Det är dock uppenbart att något måste göras. Det behövs samarbete mellan staten, fiskerinäringen och miljöorganisationerna för att skapa en hållbar situation och trygga tillgången på fisk.

Regeringens kustfiskeproposition 2003

Regeringens arbete med dessa frågor är inte på något sätt avslutat i och med att kustfiskepropositionen lades fram 2003. Propositionen lade ut ett antal utredningsuppdrag som ska redovisas och resultera i konkreta åtgärdsförslag under den närmaste tiden. Huvudinnehållet i propositionen var nya mål för fiskepolitiken och ett antal offensiva åtgärder för att stärka kust- och insjöfisket. Förslagen kommer på sikt att ge ökad sysselsättning, inte minst i glesbygden. Vi vill bevara förutsättningarna för lokal service och värna förutsättningarna

*Lars-Olof Larsson
Riksdagsledamot
Ansvarig för fiskefrågor
i den socialdemokratiska riksdagsgruppen*

för meningsfull fritid. Vi vill stärka vattenbruket och turistnäringen.

Propositionen föreslog fyra nya mål för den nationella fiskepolitiken:

- ekologiskt hållbar förvaltning, som ska bidra till att bevara och återskapa den biologiska mångfalden och utvecklingen av livskraftigt fiske.
- kust- och insjöfisket samt vattenbruket ska ingå som en del i den regionala utvecklingen. Utan fisket och vattenbruket blir det svårt att bibehålla service i kust- och glesbygdsområden.
- fiskenäringens, miljöorganisationers och andra intressenters inflytande över fiskeförvaltningen ska stärkas. Det är hög tid att detta mål förverkligas. Ökat inflytande och samråd mellan olika intressenter är för övrigt något som även lyfts fram i EUs fiskeripolitik.
- konsumenternas krav på säkra livsmedel, näringsriktig kost och hållbara produktionsmetoder ska beaktas.

Samförvaltning - fem pilotprojekt

Som en del i genomförande av det tredje målet ska fem pilotprojekt med lokal och regional samförvaltning nu genomföras. Det finns ingen klar definition av vad som menas med lokal och regional i detta sammanhang, men en minsta gemensam nämnare för projekten är att det finns någon form av delat ansvar mellan staten och olika nyttjandegrupper. Syftet med projekten är att stärka fiskenäringens, miljö- och fiskevårdens, forskningens och andra intressenters deltagande i förvaltningen av fiskebestånden.

Jag blir dock lite orolig när jag läser Fiskeriverkets förslag till pilotprojekt. Inte i något av dem finns en så bred representation som

avsågs i propositionen. Att förvalta ett område handlar inte bara om att vårda bestånden genom att reglera uttagen, utan det handlar om hela ekologin. För att ett sådant projekt ska fungera är det grundläggande att öka berörda parter engagemang och inflytande i förvaltningsprocessen och samtidigt förbättra det biologiska kunskapsunderlaget för förvaltningsbesluten. Det senare kan inte poängteras nog tydligt. Kunskapen om många bestånd är bristfällig. Vi måste förbättra kunskapen om ekosystemansatsens tillämpning och lära oss att identifiera och uppskatta de för fisket intressanta beståndens storlek.

Stora utvecklingsmöjligheter

Trots att fiskefrågorna under de år jag suttit i riskdagen mest handlat om kris och problem är jag övertygad om att fisket har en framtid. Det gäller såväl yrkesfisket, som vattenbruket och fisketurismen. Utvecklingsmöjligheterna är kanske allra störst inom de två sistnämnda områdena. Min förhoppning är att Fiskeriverket, som idag inte satsar några nämnvärda resurser på fritidsfiske och fisketurism ska tänka om och inse vilken betydelse fisketurismen har för landet.

Fisketurismen uppfattas av många som kontroversiell. Fisketurister och fiskeguider står inte alltid högt i kurs bland yrkesfiskarna. Vi måste försöka lösa konflikterna och förbättra förutsättningarna för fisketurismen och dess entreprenörer, med hjälp av struktur- och näringspolitiska medel. Det fria handredskapsfisket ska försvaras, men sak vi måste diskutera är hur det bäst ska nyttjas av fisketurism på privat vatten, där vattenägaren försöker bygga upp en egen verksamhet.

Finansieringen av fiskevården har diskuterats i många år utan att någon lösning kommit

till stånd. Fiskevården skulle behöva närmare 80 miljoner kronor årligen för att kunna bedrivas på rimlig nivå. Just nu utreds ett förslag om avgift på fiskeredskap. Jag tycker idén förefaller genomförbar, men ett problem är parallellen med jaktvårdsavgiften. Det finns partier som vill sprida dessa pengar på ett bredare sätt än vad som sker idag. Om det skulle bli så är jag övertygad om att det inte bara skulle vålla protester inom jägarkåren, utan då skulle även förslaget om en fiskevårdsavgift falla. Det måste nämligen vara kristallklart att den avgift som fritidsfiskare betalar också hanteras

av fritidsfiskesektorn och att fördelningen av medlen kan påverkas av fritidsfiskets intressenter och organisationer, på samma sätt som skett inom jakten. Ändras förutsättningarna för jaktvårdsavgiften kommer misstankar att en fiskevårdsavgift kan hanteras på samma sätt att uppstå och då kommer förslaget att förlora stöd.

Jag är för en avgift på redskap som ska gå till fiskevården, men bara under förutsättning att pengarna verkligen går tillbaka till fiskevård och under förutsättning att staten satsar motsvarande belopp.

Vi människor har en benägenhet att glömma och gömma det som finns under vattenytan. Vi överutnyttjar eller misshandlar både miljön och djuren på ett sätt som vore omöjligt att försvara på torra land. Vi till och med subventionerar förstörelsen och överutnyttjandet.

Varför, när vi faktiskt vet bättre och tillräckligt? Det är fortfarande mörkt under vattenytan, men det finns många ljuspunkter och goda exempel på vad som görs och kan göras. Ungefär tre miljoner människor fiskar årligen med spö och sportfisket omsätter i dagsläget cirka fyra miljarder kronor. Här finns en utvecklingspotential! Flera svenska tillverkare av sportfiskeredskap är världsledande inom sina områden. Sportfisket genererar också allt fler arbetstillfällen och ofta i områden med traditionellt sett svag arbetsmarknad. Näringarna runt sportfisket är en hållbar framtidsresurs för utveckling inte minst i glesbygd.

Konferensen "Lyft upp fisken!", som arrangerades i anslutning till sportfiskemässan i Sollentuna i april 2005, gav en översikt över våra fiskeresurser och sportfiskets plats i samhället och diskuterade vad som kan och måste göras för att utveckla sportfisket som näring och rekreation.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
Drottninggatan 95 B
Box 6806, 113 86 Stockholm
tel 08-54 54 77 00, fax 08-54 54 77 10
www.ksla.se, akademien@ksla.se

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA) är en mötesplats för den gröna sektorn. Akademien är en fri och oberoende nätverksorganisation som arbetar med frågor om jordbruk, trädgårdsbruk, livsmedel, skog och skogsprodukter, fiske, jakt och vattenbruk, miljö och naturresurser samt skogs- och lantbrukshistoria. Vi arbetar med frågor som berör alla och som intresserar många!